



**Øyer
kommune**
Lev i Øyer!

Økonomiplan 2018-2021 Årsbudsjett 2018

RÅDMANNENS INNSTILLING, 30.OKTOBER 2017

INNHold

Innledning	4
Sammendrag økonomi	6
Budsjettskjema 1A og 1B – Driftsbudsjettet	6
Budsjettskjema 2A og 2B – Investeringer.....	7
Økonomisk drift 2018-2021.....	9
Status og Rammebetingelser for planperioden	10
Befolkningsutvikling	10
Frie inntekter.....	11
Eiendomsskatt.....	12
Kommunale avgifter og betalingssetser.....	12
Inntekter fra kraftbransjen og andre.....	12
Gjeldsutvikling	13
Pris og lønnsforutsetninger 2018	14
Øremerkede ordninger.....	14
Økonomiske Handlingsregler	15
Handlingsregel 1: 1,75 % netto driftsresultat	15
Handlingsregel 2: Disposisjonsfond bygges opp til 10 % av driftsinntekter.....	15
Handlingsregel 3: Korrigert gjeld <80 % av driftsinntekter	16
Handlingsregel 4: Nye låneopptak >75 % av årlige avdrag (korrigert gjeld)	16
Konsekvenser av økonomiplan og årsbudsjett 2018	17
Innsparingstiltak	17
Tiltak som øker driftsutgifter.....	17
Endring mellom sektorer	18
Risikofaktorer for budsjettåret 2018.....	19
Mål og hovedutfordringer i økonomiplanperioden	20
Aktivitet i tjenesteyting tilpasset økonomiske rammer	20
Økt økonomisk handlefrihet.....	20
Nytt styringssystem	20
Samhandling	21
Innovasjon	21
Fokus på nærvær	21
Handlingsplan 2018-2021	22

Økonomiplan 2018-2021 – Årsbudsjett 2018

Overordnede mål	22
Bygd- og tettstedsutvikling.....	23
Oppvekst, helse og livskvalitet	23
Kulturarv, ressursforvaltning og miljø.....	26
Verdiskaping og næringsutvikling	26
Samferdsel og infrastruktur	27
Samfunnssikkerhet og beredskap	28
Investeringsbudsjettet 2018-2021.....	29
Investeringer ekskl. va.....	29
Selvfinansierende investeringer	35
SEKTORENE 2018.....	38
Oppvekst.....	38
Familie og inkludering	40
Helse og omsorg.....	43
Kultur og fritid	45
Plan og utvikling	47
Politisk styring og administrasjon.....	49
VEDLEGG.....	50
Eiendomsskatt - fritakslister.....	50
Kommunale gebyrer og betalingssetser	51

INNLEDNING

Kommunestyret skal en gang i året vedta en rullering av økonomiplanen. Den skal omfatte de fire neste budsjettårene. Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet. Den skal gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i økonomiplanperioden. Hvert av årene i økonomiplanen må være i balanse.

Kommunestyret skal innen årsskifte vedta et budsjett for kommende kalenderår. Det er et krav at årsbudsjettet skal være i balanse. Budsjettet skal omfatte hele kommunens virksomhet, være realistisk, og er en bindende plan for kommunens tilgang til økonomiske midler og bruk av disse i budsjettåret.

I tillegg til drift i egen regi, inkluderer Øyer kommunes budsjett og kommunens utgifter til drift som skjer i regi av andre. Dette gjelder interkommunalt samarbeid etter § 27 i kommuneloven og annet interkommunalt samarbeid.

Første året i økonomiplanen er årsbudsjett for 2018. Økonomiplanen blir revidert i tråd med de forutsetninger og vedtak som er gjort eller blir gjort. Årene 2019 – 2021 blir justert i hht. Årsbudsjettet for 2018. Økonomiplanen er utarbeidet i faste 2018-kroner. Dette innebærer at inntekter og/eller utgifter som er faste i planperioden, for eksempel avdrag på lån, sannsynlig vil ha mindre verdi i 2020 enn i 2017.

I Øyer har vi valgt å behandle økonomiplanen og kommende års budsjett samtidig.

Økonomiplanen for 2018 – 2021 har som en hovedlinje å sikre og videreutvikle gode tjenester til innbyggerne i Øyer kommune. Etter rådmannens vurdering er det stramme, men tilfredsstillende økonomiske rammer for virksomheten vår de kommende 4 årene.

Øyer ble på mange måter en av vinnerne i Statsbudsjettet i Oppland for 2018, sammen med Lillehammer og Vang. Øyer fikk en økning på 4,1 % sammenlignet med 2017 i frie inntekter. Denne økningen binder likevel disponeringen gjennom blant annet skjønnsmidler på 1,6 millioner kroner, finansiering av nye lovpålagte oppgaver og nasjonale føringer som styrking av tidlig innsats.

Sjøl om rammetilskuddet for Øyer kommune var overraskende bra for 2018, så betyr ikke dette at vi har så stort spillerom økonomisk.

Forhold som gjør vår økonomiske handlemåte mindre er blant annet høg lånegjeld, stort vedlikeholdsetterlepp, høye husleieutgifter, høye kostnader til IKT m.m.

Når rammetilskuddet øker så mye, så har dette også sammenheng med økte inntekter for ressurskrevende brukere (ref. konsulenthjelp fra Sjødermann i 2016). Samtidig kommer utgiftene til de samme brukerne til å øke en del i økonomiplanperioden. I tillegg økte skjønnsstilskuddet til Øyer med 0,9 millioner kroner.

Vi har jobbet oss gjennom detaljene innen hver enkelt sektor sine økonomiske rammer. Dette har vi gjort for å kvalitetssikre de enkeltes økonomiske rammer for å drive forsvarlige tjenester.

Vi har avdekket en del forhold der det er til dels stor avstand mellom budsjetterte utgifter og faktiske utgifter. Denne forskjellen har vi måtte finansiere opp i forslaget til økonomiplan, alternativet har vært å kutte kraftig i enkelte sektorer.

Vi har dokumentert høyere utgifter til IKT etter ny avtale fra 2016. I 2016 hadde sektor helse og omsorg merutgifter på godt over én million kroner, mens sektor oppvekst hadde mindreutgifter på ca 0,7 millioner kroner. I 2017, så langt vi har kommet, ser det ut som helse og omsorg fortsatt har samme merutgift, mens oppvekst langt fra har samme innsparing som i 2016. Vi har derfor foreløpig lagt inn 0,5 millioner kroner for å dekke kostnadene innen helse og omsorg, og avventer en avregning i mai 2018. Viser denne mindreutgifter innen oppvekst vil vi foreta en budsjettendring mellom sektorer. Alternativt blir å foreta en ordinær tilleggsbevilgning til helse og omsorg.

På samme måte har vi gått gjennom detaljene på inntektssiden. Her har vi også funnet noen avvik som vi har justert i forslaget. I det store og hele er dette inntekter som slår heldig ut for bunntinje i budsjettet.

Vi har ikke funnet rom for nye tiltak utover de som allerede ligger i økonomiplanen for 2017-2020, utover å korrigere for faktisk utgiftsnivå på noen områder.

Den mest kontroversielle saken er å flytte hele fastlegetjenesten til Øyer. Dette er en egen sak i kommunestyret, som behandles separat fra økonomiplanen.

Rådmannen legger opp til noen justerte handlingsregler i økonomiplanperioden. Disse handlingsreglene ligger til grunn for de økonomiske prioriteringene som legges fram.

Rådmannen legger også fram forslag om å avvikle overføringsordningen fra 2017.

I tillegg ønsker rådmannen at det delegeres til hans myndighet å budsjettjustere mellom sektorene med inntil 1 million kroner. Dette er begrunnet i et ønske om en helhetlig økonomisk styring.

Rådmannen vurderer forslaget til økonomiplan med årsbudsjett som forsvarlig. Det opprettholder et godt tjenestetilbud for våre innbyggere og det tar inn over seg de statlige føringene som ligger inne i statsbudsjettet for 2018.

Vi er på grensen hva vi tåler på investeringssiden. Vi har som mål at vår låneportefølje ikke skal øke i årene som kommer, med fratrukk fra områder som er berørt av sjølkost. Under forutsetning av at investeringsnivået blir vedtatt på nivået som er foreslått greier vi akkurat den målsetting for 2018.

*Ådne Bakke
Rådmann*

SAMMENDRAG ØKONOMI

BUDSJETTSKJEMA 1A OG 1B – DRIFTSBUDSJETTET

Kommunestyret skal en gang i året vedta økonomiplan i henhold til kommuneloven § 44. Kommunestyret skal selv vedta driftsbudsjettet, satt opp i henhold til budsjettskjema 1A. Budsjettvedtaket skal gi nettobevilgninger per sektor i driftsbudsjettet, som det framgår av skjema 1B.

	Tall i 1000 kroner		
Budsjettskjema 1A - Drift	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Skatt på inntekt og formue	-137 840	-127 754	-131 318
Ordinært rammetilskudd	-141 660	-139 646	-129 790
Skatt på eiendom	-33 100	-26 600	-25 612
Andre generelle statstilskudd	-18 220	-14 020	-15 801
Sum frie disponible inntekter	-330 820	-308 020	-302 521
Renteinntekter og utbytte	-10 427	-9 717	-10 395
Gevinst finansielle instrumenter	-	-	-
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	13 400	13 400	14 347
Tap finansielle instrumenter	-	-	-
Avdrag på lån	24 600	24 018	23 919
Netto finansinntekter/-utgifter	27 573	27 701	27 871
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	-	-	3 999
Til ubundne avsetninger	9 217	4 170	5 444
Til bundne avsetninger	-	-	319
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	-	-	-
Bruk av ubundne avsetninger	-500	-4 750	-4 499
Bruk av bundne avsetninger	-	-	-8
Netto avsetninger	8 717	-580	5 256
Overført til investeringsregnskapet	2 200	450	950
Til fordeling drift	-292 330	-280 449	-268 444
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	292 330	280 449	268 444
Regnskapsmessig merforbruk/mindreforbruk	-	-	-

	Tall i 1000 kr		
Budsjettskjema 1B - Drift	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Fra regnskapsskjema 1A:			
Til fordeling drift	292 330	280 449	268 444
Netto driftsutgifter per sektor:			
100 Politisk styring og administrasjon	17 996	18 030	17 770
200 Fellesutgifter	15 456	8 166	48
310 Sektor oppvekst	89 357	86 257	83 692
420 Sektor familie og inkludering	48 632	43 482	47 435
440 Sektor helse og omsorg	92 126	95 646	95 070
500 Sektor kultur og fritid	10 149	9 699	9 397
540 Sektor plan og utvikling	30 814	30 514	28 680
900 Skatt og finans	-	-	-4 796
910 Kalkulatoriske renter og avdrag	-12 200	-11 345	-8 853
Netto sektorer	292 330	280 449	268 444

Rådmannens innstilling, 30. oktober 2017

BUDSJETTSKJEMA 2A OG 2B – INVESTERINGER

Kommunestyret skal selv vedta investeringsbudsjettet satt opp i henhold til budsjettskjema 2A. Budsjettvedtaket skal gi bruttobevilgninger per investeringsprosjekt, som det framgår av budsjettskjema 2A.

	<i>Tall i 1000 kr</i>		
Budsjettskjema 2A - Investering	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Investeringer i anleggsmidler	42 130	30 350	127 422
Utlån og forskutteringer	10 000	10 000	4 655
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	927
Avdrag på lån	1 000	450	1 037
Dekning av tidligere års udekket	0	0	50 600
Avsetninger	0	0	1 546
Årets finansieringsbehov	53 130	40 800	186 187
Bruk av lånemidler	-35 141	-38 218	-79 944
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-5 750	0	-1 809
Tilskudd til investeringer	0	0	-71 207
Kompensasjon for merverdiavgift	-5 039	-1 682	-17 755
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-1 000	-450	-5 544
Andre inntekter	-3 000	0	-185
Sum ekstern finansiering	-49 930	-40 350	-176 444
Overført fra driftsbudsjettet	-2 200	-450	-950
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	-1 761
Bruk av avsetninger	-1 000	0	
Sum finansiering	-53 130	-40 800	-179 155
Udekket / Udisponert	0	0	7 032

Budsjettskjema 2B - Investering	<i>Brutto tall i 1000 kr</i>		
	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Rehabilitering Bådstø pumpestasjon	300	1 200	41
Oppgradering Tretten renseanlegg	5 250	5 000	-
Ny hovedvannledning Øyer VV - Langvik	100	3 500	-
Rehabilitering kummer og ledningstrekk Granrudmoen	4 000	-	-
Oppgradering driftsovervåkning	2 000	-	-
Vann og avløp	11 650		
Egenkapitalinnskudd KLP	1 050	940	927
Velferdsteknologi	1 000	1 000	1 234
3-1 IKT-prosjekt	500	1 710	165
Kjøp av IT-utstyr	1 500	500	995
Scanning byggesaksarkiv	1 000	-	-
Solvang amfi, klappseter	500	-	-
Tretten Idrettshall, oppgradering	500	600	-
Bakketun bofelleskap, takkuppel	160	-	-
Vidarheim barnehage, varme	150	-	-
Skriua, støyskjerming	800		125
Gatelys, avmåling og oppgradering	3 000	-	-
Asfaltering kommunale veger	1 000	-	949
Flomsikring og rydding bekker	100	-	-
Brannbil LRB	620	-	-
Tretten brannstasjon	5 400		-
Trodal boligfelt	11 000	-	8 341
Tingberg industriområde	2 200	-	56
Andre investeringer	30 480		
Sum fordelt	42 130		

ØKONOMISK DRIFT 2018-2021

Tabellen under viser kommunens disponible inntekter i planperioden, fratrukket rente- og avdragsutgifter og avsetning til netto driftsresultat.

	Tall i 1000 kr			
Budsjettskjema 1A - Drift	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Skatt på inntekt og formue	-137 840	-141 600	-143 960	-146 390
Ordinært rammetilskudd	-141 660	-140 500	-139 640	-138 510
Skatt på eiendom	-33 100	-33 500	-33 900	-34 300
Andre direkte eller indirekte skatter	-18 220	-18 205	-18 205	-18 195
Sum frie disponible inntekter	-330 820	-333 805	-335 705	-337 395
Renteinntekter og utbytte	-10 427	-10 247	-10 447	-10 447
Gevinst finansielle instrumenter	-	-	-	-
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	13 400	14 000	15 200	14 100
Tap finansielle instrumenter	-	-	-	-
Avdrag på lån	24 600	25 500	27 000	27 000
Netto finansinntekter/-utgifter	27 573	29 253	31 753	30 653
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	-	-	-	-
Til ubundne avsetninger	9 217	9 292	9 532	10 882
Til bundne avsetninger	-	-	-	-
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	-	-	-	-
Bruk av ubundne avsetninger	-500	-500	-500	-500
Bruk av bundne avsetninger	-	-	-	-
Netto avsetninger	8 717	8 792	9 032	10 382
Overført til investeringsregnskapet	2 200	2 000	2 500	3 000
Til fordeling drift	-292 330	-293 760	-292 420	-293 360
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	292 330	293 760	292 420	293 360
Regnskapsmessig merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0

Hver sektor har resultatansvar for sitt område. Det vedtas årlige netto budsjetttrammer på sektornivå. Tabellen under viser fordelingen til drift per år i planperioden.

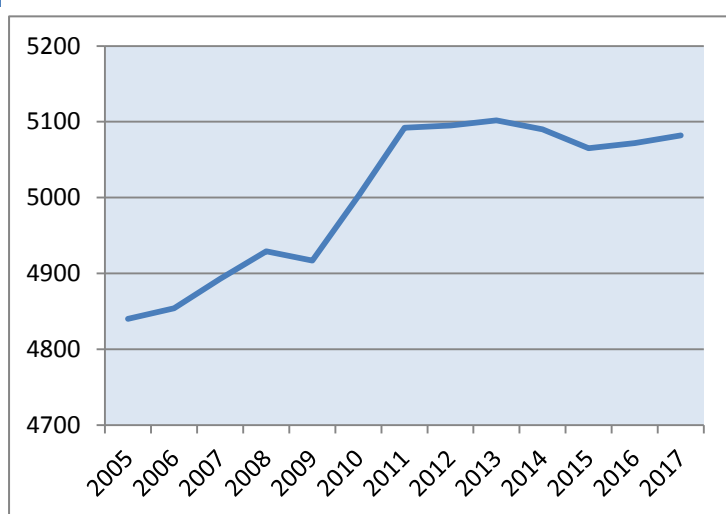
		Tall i 1000 kr			
Budsjettskjema 1B - Drift		Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
	Fra regnskapsskjema 1A:				
	Til fordeling drift	292 330	293 760	292 420	293 360
100	Politisk styring og administrasjon	17 996	18 156	17 996	18 156
200	Fellesutgifter	15 456	17 261	17 761	18 261
310	Sektor oppvekst	89 357	89 607	89 727	89 707
420	Sektor familie og inkludering	48 632	48 632	48 632	48 632
440	Sektor helse og omsorg	92 126	92 126	92 126	92 126
500	Sektor kultur og fritid	10 149	10 114	10 114	10 114
540	Sektor plan og utvikling	30 814	31 464	31 764	31 964
900	Skatt og finans	0	0	0	0
910	Kalkulatoriske renter og avdrag	-12 200	-13 600	-15 700	-15 600
Netto sektorer		292 330	293 760	292 420	293 360

STATUS OG RAMMEBETINGELSER FOR PLANPERIODEN

BEFOLKNINGSUTVIKLING

Befolkningsutvikling i kommunen framover er en sentral rammebetingelse. Befolkningsvekst gir en rekke muligheter, samtidig som det gir utfordringer. Økt befolkning tilfører kommunen aktivitet, nye impulser og høyere inntekter, og bidrar til å skape omdømme som en attraktiv kommune. Samtidig må det legges til rette for veksten ved utvikling av kommunale tjenester som barnehage, skole og helse- og omsorgstjenester. Befolkningssammensetningen framover er også avgjørende, både i forhold til inntekter gjennom rammetilskudd og dimensjonering av tjenestetilbud.

UTVIKLING I FOLKETALL 2007-2017

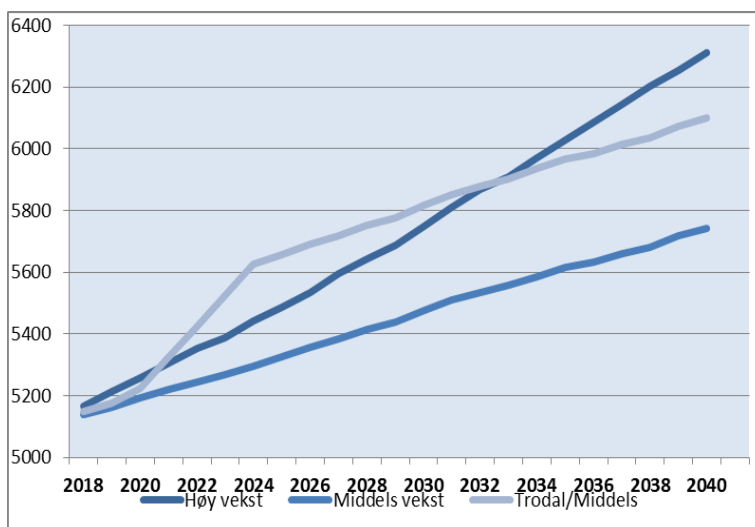


Øyer er en av få kommuner i regionen som over lengre tid har hatt befolkningsøkning. Fra 2007 til inngangen av 2017 økte folketallet fra 4.893 innbyggere til 5.082. Dette er en økning på 3,9 %. Etter svak nedgang i 2014 og 2015, økte folketallet i Øyer ved inngangen til 2016 og veksten fortsatte i 2017. Folketall per 1.7.2017 er 5.119.

PROGNOSE 2018-2028

Øyer har i hovedsak fulgt SSBs befolkningsframskrivninger for medium nasjonal vekst. For årene framover er det behov for å hensynte effekten av boligområdet Trodal, der det planlegges 200 nye boenheter. De første leilighetene var innflyttingsklare i 2017.

Det er sannsynlig at befolkningsveksten i Øyer vil avvike fra SSBs framskrivninger. Det er derfor laget et eget Trodalsalternativ for kommunen, som bygger på medium vekst, men med raskere og høyere vekst i de yngre befolkningsgruppene. Med Trodalsalternativet vil Øyer passere 6.000 innbyggere innen 2037. Anslagene for veksten er redusert noe i forhold til tidligere prognose på grunn av erfaringstall på utviklingen i Trodal så langt.



FRIE INNTEKTER

Frie inntekter er inntekter som kommunen fritt kan disponere innenfor rammen av gjeldende lover og regler, i hovedsak er disse sammensatt av skatteinntekter og rammeoverføringer. Skatt og rammetilskudd utgjør om lag 85 % av Øyer kommunes frie inntekter i 2018, dette er noe lavere enn tidligere år. I budsjettet for 2018 er det forutsatt skatteinntekter på 137,8 millioner kroner og rammetilskudd på 141,7 millioner kr, dette er en samlet økning på 3,9 % fra 2017.

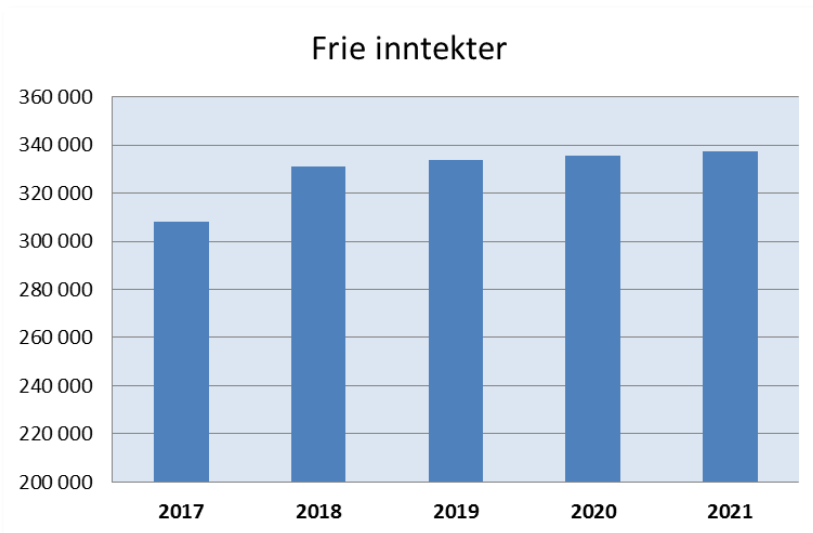
Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 4,6 mrd kroner. Av den samlede inntektsveksten er 3,8 mrd kroner frie inntekter. Veksten er fordelt med 3,6 mrd kroner til kommunene og 0,2 mrd kroner til fylkeskommunene. 800 mill kr av veksten i frie inntekter er begrundet i statlige satsinger. Det legges til grunn å følge opp disse satsingene i Øyer kommune, og samlet styrkes sektorrammene med 0,6 mill kr innenfor områdene opptrappingsplan rusfeltet, tidlig innsats i skole og barnehage og forebyggende tiltak for barn, unge og familier.

Ved innføring av nytt inntektssystem fra 2017 slår nye kostnadsnøkler positivt ut for Øyer. Rammen for ordinære skjønnsmidler fra Fylkesmannen er redusert for 2018, og lagt inn i innbyggertilskuddet, likevel får Øyer en økning i skjønnsmidler i 2018 på kr 0,7 mill fra året før. Distriktstilskudd Sør-Norge reduseres med kr 1,4 mill, noe som var varslet i 2017.

Skatt på inntekt og formue er budsjettet etter KS prognosemodell (per 16.10.2017). Øyer kommune ligger på et gjennomsnittlig skattenivå på 90 % av landsgjennomsnittet. Snittet for opplandskommunene er 81,4 %, og bare Lillehammer, Nord-Fron og Vang ligger over 90 %.

Fra og med 2019 er det lagt inn en økning i frie inntekter på grunn av økt innbyggertall som følge av utbygging i Trodal. Denne økningen var opprinnelig forutsatt tidligere, men er forskjøvet på grunn av utbyggingstakten. Prognoser over innbyggertall fordelt på alderskategorier, dersom en ser bort fra Trodalutbyggingen, er ugunstig i forhold til rammetilskuddet. Det legges til grunn at denne negative effekten kan veies opp noe som følge av sammensetningen av nye innbyggere i Trodal, der det forventes en betydelig andel yngre og barnefamilier. Både innflyttingstempo og befolknings sammensetning som følge av Trodal er usikre forutsetninger og utviklingen må følges nøye.

Tabellen viser prognose for utvikling av Øyer kommunes frie inntekter i perioden 2017-2021.



EIENDOMSSKATT

Det er foretatt retaksering av eiendomsskattegrunnlaget i Øyer kommune i 2017, og arbeidet med retaksering pågår fortsatt når økonomiplan og årsbudsjett 2018 vedtas. Eiendomsskatt for 2018 skrives ut på grunnlag av nye takster, og det legges til grunn en økning i eiendomsskattegrunnlaget på i underkant av 30 % som følge av retakseringen.

For 2018 skrives det ut eiendomsskatt med 3,5 promille for bolig- og fritidseiendommer og 7 promille for næringsseiendommer. Budsjettert eiendomsskatt for 2018 er 33,1 millioner kroner. Det er forutsatt en økning på kr 0,4 mill for hvert år i planperioden som følge av nye skatteobjekter.

KOMMUNALE AVGIFTER OG BETALINGSSATSER

Det er utarbeidet et eget hefte med oversikt over alle endringer i gebyrer og betalingssetter. Gammel sats, ny sats og prosentvis endring fremkommer.

Utgangspunktet er at avgifter og betalingssetter på tjenesteområder hvor det etter lovverket er adgang til det, skal fastsettes ut fra mål om selvkost. Avgiftsendringer skal forslås med sikte på en så jevn utvikling som mulig, og eventuelle overskudd skal utjevnes innenfor 3 – 5 år som er lovens krav.

INNTEKTER FRA KRAFTBRANSJEN OG ANDRE

Tabellen nedenfor viser utbytte de siste årene og de forutsetningene som er lagt til grunn for aksjeutbytte i planperioden for kraftselskapene Gudbrandsdal Energi AS og Eidsiva Energi AS.

	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
GE AS	7 245	7 245	8 125	8 125	8 125	8 125
Eidsiva Energi AS	1 406	1 225	1 055	875	875	875
Totalt	8 651	8 470	9 180	9 000	9 000	9 000

Utbytte fra GE er 0,9 mill kr høyere enn budsjettert i 2017. Det økte nivået legges til grunn for planperioden. I 2018 skal det foretas ny verdivurdering, dette vil kunne medføre endringer med effekt fra 2019.

Ny eieravtale for GE AS ble godkjent i K-sak 11/13. I henhold til ny eieravtale økte Øyer sin eierandel til 30 %. Kommunen disponerer nå konsesjons- og avtalekraften selv. I planperioden er denne inntekten budsjettert med 400.000 kroner per år. Når kraftprisen går ned vil også denne inntekten gå ned. Dette er derfor en noe usikker forutsetning, men basert på tall i 2017 videreføres nivået.

Øyers andel av ansvarlig lån til Eidsiva Energi er 10,7 millioner kroner. Med en rente på 7 % gir dette en årlig utbetaling på om lag kr 0,8 mill.

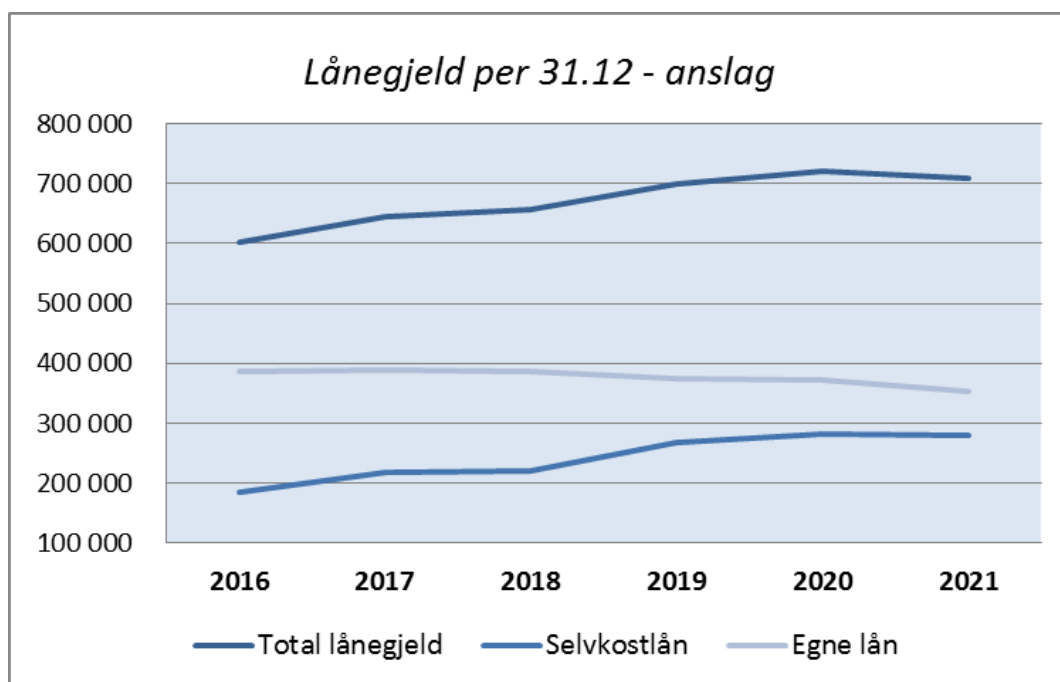
GJELDSUTVIKLING

Kommunens lånegjeld per utgangen av 2016 er på kr 603,3 mill. Herav kr 30,4 mill lån til videre utlån og 30,8 % av låneporteføljen utgjøres av sjølkostlån. Ved utgangen av 2016 var 37 % av låneporteføljen bundet til fastrente.

I løpet av 2017 øker lånegjelda ytterligere, ut fra gjeldende økonomiplan vil kommunen per 31.12.17 ha en samla gjeld på 645,9 millioner kr. Det er imidlertid betydelige tidsforskyvninger på sjølkost-investeringer, slik at faktisk låneopptak i 2017 vil bli lavere enn planlagt. Disse prosjektene vil komme til utførelse seinere år.

For økonomiplanperioden er det planlagt samla nye låneopptak på kr 165,95 mill, herav kr 40,0 mill i startlån og kr 95,55 mill til sjølkostlån. Vann og avløp sin andel av kommunens låneportefølje øker i planperioden, fra anslagsvis 33,7 % i 2018 til 39,6 % i 2021. Kapitalutgiftene for disse lånene dekkes hovedsakelig gjennom gebyrer.

Med den framlagte investeringsplanen for egne investeringer i planperioden vil korrigert gjeld (kommunens totale gjeld fratrukket lån til videreutlån og sjølkostlån) reduseres fra 2019, da årlige avdrag er høyere enn nye låneopptak. Fra 2021 reduseres også total gjeld for Øyer kommune.



Kommunens lånegjeld medfører at en betydelig større andel av driftsbudsjettet bindes opp i renter og avdrag, og reduserer det økonomiske handlingsrommet. Framtidig rentenivå vil ha stor betydning for utgiftsbelastningen i drift i årene som kommer. Lånerenta er i dag på et historisk lavt nivå, men det må tas høyde for renteoppgang på den andelen av låneporteføljen som ikke har fastrente. For den delen av låneporteføljen som har flytende rente er det budsjettet med 1,75 % rente i 2018 og 2019, og 2 % i 2020 og 2021. Styringsrenten var per rentemøte i oktober 2017 0,5 %.

Som følge av betydelig økning i avskrivninger fra 2015 til 2016, grunnet byggingen av Øyer helsehus, vil Øyer kommune måtte betale minimumsavdrag i årene framover. I 2016 var minimumsavdraget kr 23,8 mill. Foreløpig beregning viser et noe lavere nivå for 2017, med anslagsvis kr 21,5 mill. Minimumsavdrag beregnes ut fra regnskapsårets avskrivninger og verdien på bokførte anleggsmidler, og det foreligger ingen eksakt prognose for årene framover. Nivå på budsjetterte avdrag i økonomiplanperioden tar utgangspunkt i å skulle dekke minimumsavdrag, samt at et er nødvendig å nedbetale lånegjeld for å øke kommunens handlefrihet framover.

Tabellen under viser anslag på utvikling i kapitalkostnader og lånegjeld i planperioden.

Utvikling i kapitalkostnader og lånegjeld i økonomiplanperioden - anslag					
	2017	2018	2019	2020	2021
Avdragsutgifter	24 000	24 600	25 500	27 000	27 000
Renteutgifter	13 400	13 400	14 000	15 200	14 100
Renteinntekter	-9 717	-10 427	-10 247	-10 447	-10 447
Kapitalutgifter	29 700	29 591	31 272	33 773	32 674
Låneopptak	66 600	35 150	69 400	46 400	15 000
Herav VA-lån	38 600	11 650	55 000	23 900	5 000
Herav start-lån	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Lånegjeld per 31.12	645 893	656 343	700 343	719 743	707 743
Korrigert gjeld per 31.12	388 295	384 916	382 522	370 638	355 838

PRIS OG LØNNSFORUTSETNINGER 2018

Statsbudsjettet legger til grunn 3,0 % lønnsvekst, og deflator, som er veid gjennomsnitt av lønns- og prisvekst, er beregnet til 2,6 %. Det er avsatt 7,5 mill kr på Fellesområde for å justere sektorenes rammer for lønns- og prisvekst fra 2017 til 2018.

Som i budsjettet for 2017 er arbeidsgivers andel av pensjon budsjettert med 15,2 % for fellesordning kommuner, 17,3 % for sykepleiere, 12,4 % for lærere og skoleledere og 25 % for ordfører.

ØREMERKEDE ORDNINGER

TILSKUDD TIL RESSURSKREVENDE BRUKERE

Kommunen får dekket en andel av lønnskostnadene utover fastlagt egenandel for hver enkelt ressurskrevende bruker. For 2018 økes innslagspunktet fra kr 1,1 mill til kr 1,2 mill. Kompensasjonsgraden er uendret på 80 %. Det øremerkede tilskuddet til ressurskrevende brukere i 2018 er anslått til å bli 0,9 mill kr høyere enn inneværende år. En gjennomgang av rapporteringsrutiner for ressurskrevende brukere har medført endring i antall brukere, noe som medfører økt rammetilskudd til kommunen.

INTEGRERINGSTILSKUDD

Rådmannen har fullmakt til å disponere eventuelt statstilskudd til flyktninger utover budsjettert nivå. For 2018 legges til grunn 16,7 millioner kroner. Nivået avhenger av bosetting av flyktninger. I 2017 bosettes 20 flyktninger i Øyer, i henhold til kommunestyrevedtak 21/17. IMDI vil i løpet av 4. kvartal sende ut anmodning til kommunen om bosetting i 2018. Basert på prognoser fra UDI ser det ut til at bosettingsbehovet for 2018 vil bli om lag en tredjedel av årets behov.

KOMPENSASJONSTILSKUDD

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprusting av skoler må sees i sammenheng med rente og avdragsutgifter for øvrig. Rentekompensasjon følger Husbankens flytende rente. Samlet budsjettert rentekompensasjon for 2018 er kr 1,5 mill.

ØKONOMISKE HANDLINGSREGLER

For å sikre bærekraft og soliditet i kommunens økonomi foreslås fire økonomiske handlingsregler som er lagt til grunn i den økonomiske planleggingen for 2018-2021.

HANDLINGSREGEL 1: 1,75 % NETTO DRIFTSRESULTAT

Handlingsregel 1 innebærer at netto driftsresultat, det vil si resultat før bruk og avsetninger til fond, over tid skal være minimum 1,75 %. Dette er lagt til grunn i rådmannens framlagte økonomiplanfor-slag, der netto driftsresultat i gjennomsnitt for årene 2018-2021 er 1,85 %.

	2017	2018	2019	2020	2021
Handlingsregel 1	Netto driftsresultat 1,75 %				
Avsetning	-580	8 717	8 792	9 032	10 382
Brutto driftsinntekter	462 791	476 675	490 975	505 705	520 876
Netto driftsresultat	-0,13 %	1,83 %	1,79 %	1,79 %	1,99 %

HANDLINGSREGEL 2: DISPOSISJONSFOND BYGGES OPP TIL 10 % AV DRIFTSINNTEKTER

Øyer kommune har per utgangen av 2016 et disposisjonsfond på kr 17 mill, dette tilsvarer 3,8 % av driftsinntekter. Det er nødvendig å bygge opp disposisjonsfondet for å ha økonomiske reserver framover, bl.a. med tanke på høg lånegjeld og framtidig rentenivå. Disposisjonsfondet bør bygges opp til et nivå som tilsvarer 10 % av kommunens driftsinntekter. Med et netto driftsresultat som omtalt under handlingsregel 1 vil disposisjonsfondet kunne bygges opp med omkring kr 9 mill årlig i planperioden, og være på kr 58 mill i 2021. Mål om 10 % av driftsinntekter oppnås ut fra dette i 2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Handlingsregel 2	Disposisjonsfond 10 % av driftsinntekter				
Disposisjonsfond	21 415	30 132	38 924	47 956	58 338
	4,6 %	6,3 %	7,9 %	9,5 %	11,2 %

HANDLINGSREGEL 3: KORRIGERT GJELD <80 % AV DRIFTSINNTEKTER

Korrigert gjeld er samlet gjeld fratrukket lån til videreutlån og lån innenfor kommunens sjølkostområder. Anbefalt nivå er at gjeldsandelen ikke overstiger 70-75 % av driftsinntektene. Ved utgangen av 2016 ligger Øyer på 86,1 %. Framlagt økonomiplan legger opp til et nivå som går fra 81,0 % i 2018 til 67,9 % i 2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Handlingsregel 3	Korrigert gjeld < 75 % av driftsinntekter				
Korrigert gjeld	388 295	386 001	374 531	372 338	353 643
	83,9 %	81,0 %	76,3 %	73,6 %	67,9 %

HANDLINGSREGEL 4: NYE LÅNEOPPTAK >75 % AV ÅRLIGE AVDRAG (KORRIGERT GJELD)

Nye låneopptak til egne investeringer skal ikke overstige 75 % av årlige avdrag (korrigert gjeld). Framlagt investeringsplan bygger på denne handlingsregelen. Dette forutsetter bl.a. salgsinntekter fra Trodal og eksternfinansiering av nye investeringsprosjekter.

	2017	2018	2019	2020	2021
Handlingsregel 4	Investeringer 75 % av årlige avdrag (korrigert gjeld)				
Nye låneopptak	18 000	13 500	4 400	12 500	-
75 % avdrag korrigert gjeld	13 054	12 584	12 915	12 295	12 375

KONSEKVENSER AV ØKONOMIPLAN OG ÅRSBUSJETT 2018

INNSPARINGSTILTAK

Tiltak som gir innsparing i økonomiplanperioden, med utgangspunkt i opprinnelig budsjett 2017.

Tiltak	2018	2019	2020	2021
Valg	-160		-160	
Reduksjon telefonutgifter – Office365	-130	-200	-200	-200
1.-10.-skole Øyer sogn (fra 2018/19)	-450	-700	-700	-700
Fåddelt skole Aurvoll			-400	-400
Sammenslåing legekantor	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Styrking Øyer helsehus i byggeperiode	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Interkommunal legevakt – redusert nivå	-200	-200	-200	-200
Retaksring eiendomsskatt	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000

KOMMENTARER TIL TILTAKENE

Utredning om fastlegestruktur i kommunen legges fram som egen sak for kommunestyret. Utredning om 1.-10. skole i Øyer sogn pågår. Reduksjon i utgifter til interkommunal legevakt bygger på budsjett fra styret i Helseregionen, det ligger inne en forventning om effektivisering av drift i nye lokaler. I 2017 ble det budsjettert kr 3 mill til retaksring av eiendomsskatt, prosjektet er i avslutningsfasen, og netto driftsramme for sektor plan og utvikling reduseres med beløpet som ble lagt inn til retaksring.

TILTAK SOM ØKER DRIFTSUTGIFTER

Tiltak som gir økte utgifter i økonomiplanperioden, med utgangspunkt i opprinnelig budsjett 2017.

Tiltak	2018	2019	2020	2021
Økt ordførergodtgjørelse	126	126	126	126
Deltakelse finansieringsordning digitalisering	100			
Nasjonal satsing: Tidlig innsats barnehage og skole	250	250	250	250
Styrkingstiltak/spes.ped barnehage	1 450	1 450	1 450	1 450
Økt antall plasser Vidarheim barnehage	600	600	600	600
Økt pedagogtetthet - opptrapping		500	1 000	1 000
Økt tilskudd private barnehager	500	500	500	500
Nasjonal satsing: Opptrappingsplan rus	250	250	250	250
Nasjonal satsing: Forebyggende barn, unge og familier	100	100	100	100
Barnevernstiltak enslige mindreårige	500	500	500	500
Avlastningstiltak pga. redusert tilbud i VGO	400	400	400	400
Enslige mindreårige over 16 år (redusert tilskudd)	450	450	450	450
Kreftkoordinator og Frisklivssentralen	245	245	245	245
Økt stilling helsestasjonslege og kommuneoverlege	460	460	460	460

Beredskap/vaktgodtgjøring legetjenesten	330	330	330	330
Nye/økt behov ressurskrevende brukere	1 500	1 500	1 500	1 500
Økte IKT-utgifter helse og omsorg	500	500	500	500
Aktivitetskoordinator økt stilling	300	300	300	300
Kommunale planoppgaver (ROS, klima og energi, trafikksikkerhet)	400	400	400	400
Brannstrategiplaner	250			
Økt vegvedlikehold	300	300	300	300
Husleie og FDV-utgifter Øyer legekantor	420	420	420	420
FDV-utgifter Øyer helsehus		200	200	200
Vedlikehold kommunale bygg		700	1 000	1 000

KOMMENTARER TIL TILTAKENE

Deltakelse i felles finansieringsordning for digitalisering, initiert av KS, legges fram for kommunestyret i egen sak. Rådmannen har lagt til grunn å følge opp nasjonale satsinger innen veksten i frie inntekter gitt i statsbudsjettet. Det tilføres midler til sektor oppvekst og familie og inkludering knyttet til tidlig innsats i barnehage og skole, opptrappingsplan rus og forebyggende tiltak barn, unge og familier.

Videre er det lagt inn midler på områder der det er budsjettert for lavt i forhold til dagens driftsnivå, som styrkingstiltak/spes.ped i barnehage og FDV-utgifter Øyer legekantor. Sektorene har også meldt om tiltak som kommer som følge av lovendringer og nye pålegg som er fulgt opp. Når det gjelder kommende bemanningsnorm i barnehage er det lagt inn økning fra 2019.

I tillegg til disse tiltakene foretas det flytting av budsjettposter mellom flere av sektorene fra 2018. det pågår et arbeid med sikte på å samle all eiendomsforvaltning, inkl. forvaltning av energikostnader, i sektor plan og utvikling fra 1.1.2018. Bakgrunn for dette er å profesjonalisere kommunal eiendomsforvaltning i den sektoren som har fagkompetanse. Videre er det nødvendig å planlegge og prioritere framtidig vedlikehold av kommunale bygg. Det er lagt inn økte midler til vedlikehold fra 2019.

Økte utgifter til IKT som følge av ny avtale med IKOMM fra 2016 er foreløpig lagt inn som styrking av ramme bare for sektor helse og omsorg. Når regnskap 2017 er avlagt, og en har to driftsår å legge til grunn, vil det bli foretatt en gjennomgang per sektor, med evt. omfordeling mellom sektorer.

ENDRING MELLOM SEKTORER

Det er foretatt noen større flyttinger av budsjettposter mellom sektorer for budsjettåret 2018. De største endringene er:

- Finansieringsordningen for ressurskrevende brukere (toppfinansiering) flyttes fra Fellesutgifter til sektor helse og omsorg.
- Styrkingstiltak/spes.ped i barnehage flyttes fra sektor familie og inkludering til sektor oppvekst.
- Sektor familie og inkludering får økt ramme som følge av økt integreringstilskudd

- Husleie og FDV-utgifter Øyer legekantor flyttes fra sektor helse og omsorg til sektor plan og utvikling.

RISIKOFAKTORER FOR BUDSJETTÅRET 2018

Kommunen har en anstrengt økonomisk situasjon. Lånegjelda har økt betydelig de siste årene og vil øke ytterligere i 2018, da hovedsakelig knyttet til selvfinansierende investeringer. Det forventes en nedgang i forbindelse med nedbetaling av lån knyttet til Trodal boligfelt, noe som forutsetter at salget her går som planlagt og at salgsinntektene kommer inn i tide til å dekke avdragsutgiftene som nå begynner å løpe på den delen av låneporteføljen som er knyttet til Trodalprosjektet.

Videre er det usikkerhet knyttet til hvordan utbyggingen i Trodal vil slå ut både på rammetilskudd og skatteinntekter, og i forhold til driftsutgiftene. Øyer kommune har laget sin egen demografiprognose som er benevnt Trodalprognose. Denne bygger på SSB sin middelsprognose og det er foretatt en oppjustering fra denne. SSB sin middelsprognose er i seg sjøl ganske offensiv. Den bygger på bl.a. en betydelig del av innvandring, flyktningsmottak og arbeidsinnvandring. Vi vet at Norge har en langt mer restriktiv innvandringspolitikk nå enn da prognosen ble utarbeidet. Dette gjør Trodalsprognosen svært sårbar.

Nivå på gjeldsrente vil det alltid være knyttet usikkerhet til, sjøl om signalene ikke tilsier nært forestående renteøkning. Hvis en skal legge lit til de siste renteprognosene så er det forholdsvis bred enighet om at renten ikke vil gå opp før seint 2019 eller tidlig 2020, men dette kan fort snu.

I henhold til rapportering per 31.7.17 ligger Øyer kommune an til et regnskapsmessig merforbruk i 2017 på grunn av merforbruk på flere sektorer. I 2018 vil vi jobbe for å marginalisere usikkerhetene og risikomarginene i vedtatt økonomiplan/årsbudsjett gjennom å intensivere arbeidet med budsjettoppfølging og dypere analyse av budsjett med tilhørende regnskapstall.

I rådmannens innstilling til budsjett 2018 er det ikke lagt inn store reduksjoner i rammene til sektorene. Den økonomiske situasjonen for 2017 viser at det er viktig med fokus på effektivisering i sektorene. Budsjetttrammene holdes relativt stabilt og gir dermed sektorene mulighet til å jobbe videre med langsiktige tiltak for å komme i balanse. Dette er helt avgjørende for at økonomien framover skal være bærekraftig.

For å bygge opp rundt dette spisses oppgaven med innovasjonsarbeidet i kommunen til å gjelde jobbe smartere og finne nye og mer rasjonelle måter for å yte tjenester til våre innbyggere.

MÅL OG HOVEDUTFORDRINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN

AKTIVITET I TJENESTEYTING TILPASSET ØKONOMISKE RAMMER

Årsregnskapet for 2016 viser at kommunen under ett har problemer med å holde seg innenfor de økonomiske rammene som er skissert i årsbudsjettet. Dette er hovedutfordringen i perioden.

Kommunene får hvert år utvidet sin oppgaveportefølje uten at dette blir fullt ut kompensert økonomisk fra staten. Det samme gjelder det generelle lønnsoppgjøret hvert år.

Et grunnleggende element i rammetildelingen til kommunene er antall innbyggere. En stor utfordring for de fleste er å opprettholde innbyggertallet fordi dette slår markant ut på inntektssiden.

Det er viktig å ha med seg at Øyer leverer gode tjenester til sine innbyggere. Når økonomien strammer til har ikke kommunen mulighet til å velge bort lovpålagte tjenester. Derfor blir det viktig å ha en god dialog med innbyggerne slik at deres forventninger til tjenesteleveransene er realistiske i forhold til kommunens totale økonomiske evner.

I forlengelsen av dette må vi ha fokus på å jobbe smartere. Det vil si å produsere like mye og like gode tjenester til en lavere pris. For å greie dette er det helt avgjørende med et løpende endringsfokus i enhetene og at innovasjon blir en naturlig del av hverdagen.

ØKT ØKONOMISK HANDLEFRIHET

Kommunal- og regionaldepartementet legger til grunn at kommunene bør budsjettere med et netto driftsresultat som tilsvarer 1,75 % av driftsinntektene. For Øyer betyr dette ca 8,5 millioner kroner.

Videre sier fylkesmannen at en kommune bør ha et disposisjonsfond som utgjør ca 10 % av driftsinntektene. For Øyer betyr dette ca 48 millioner kroner.

Disposisjonsfondet betyr en økonomisk buffer for kommunen når utgiftene øker mer enn inntektene, og med Øyer sin lånegjeld er det nærliggende å tenke disposisjonsfondet som en buffer mot eventuelle renteøkninger i årene framover. Disposisjonsfondet kan også nyttes som egenandel ved investeringer som lånefinansieres.

Med et disposisjonsfond i denne størrelsen vil kommunens økonomi ikke bli så sårbar for middels svingninger i framtida.

NYTT STYRINGSSYSTEM

Resultatmål forteller om de mål og forventninger som det politiske nivået har til tjenesteytingen og driften av Øyer kommune administrativt. Resultatmålene kommer vanligvis fram gjennom et vedtatt styringssystem som kommunen har vedtatt. Øyer kommune har hatt et slikt system i flere år, men ble avvirket i 2012. Det er et mål for administrasjonen å få på plass et nytt styringssystem i 2018.

Kommunestyret hadde i juni i 2016 et arbeidsmøte der de pekte ut tre fokusområder for Øyer kommune. Disse fokusområdene er svært sentrale og bør få gyldighet i flere år. Av den grunn arbeider administrasjonen videre med *innovasjon, møteplasser og tidlig innsats*.

Administrasjonen vil tilrå at innovasjon er det overgripende fokusområdet og av den grunn legges det opp til at møteplasser og tidlig innsats skal gå som innovasjonsprosjekter i kommunen i 2018 og 2019. I tillegg vil det legges inn innovasjonsprosjekter som handler om å jobbe smartere og rasjonaliserende tiltak både i forhold til drift og organisering.

Administrasjonen vil jobbe ut fra å utvikle møteplasser med tanke på inkludering og aktivisering.

SAMHANDLING

Videre vil det jobbes med tidlig innsats med fokus på samhandling mellom barnevern, barnehage, helsetjenesten, grunnskole og frivillig lag/foreninger. I tillegg vil vi jobbe med tidlig innsats med fokus på eldre og samhandling mellom frivillige lag/foreninger, pårørende, brukere og kommunens tilsatte innen helse i bred forståelse.

INNOVASJON

Som nevnt vil det legges til grunn innovasjonsprosjekter for å utvikle nye og smartere måter å jobbe på og organisere oss, i tråd med regjeringens mål. Det vil også jobbes innovativt med tanke på gevinstrealiseringer, ikke minst i forhold til utvikling av digitale tjenester og digitale løsninger generelt – herunder velferdsteknologi.

FOKUS PÅ NÆRVÆR

Nærværsarbeidet er et naturlig fokusområde. Sjukefravær er kostnadsdrivende og det skal lite til før en ser gevinster fra slikt arbeid. I de seinere årene har begrepsapparatet endret seg fra sjukefraværsarbeid til nærværsarbeid. Hvis dette er et positivt bidrag til å redusere sjukefraværet er det en billig og ufarlig investering. Målsettingen for Øyer kommune er et nærvær i 2018 på minst 95 %.

HANDLINGSPLAN 2018-2021

Økonomiplan 2018-2021 redegjør for hovedtrekkene i den planlagte virksomheten i Øyer kommune de kommende fire år. **Handlingsdelen** gir en verbalbeskrivelse av prioriterte og planlagte tiltak og aktiviteter. **Økonomiplanen** redegjør tilsvarende for det tilhørende budsjettet for fireårsperioden, fordelt på drift og investeringer.

Handlingsplanen er det elementet i kommunens planhierarki som skal ta tak i de mål og strategier som er beskrevet i kommuneplan, kommunedelplaner og temaplaner. Resonnementet som ligger til grunn er å arbeide planmessig, og omsette politisk prioriterte og vedtatte mål og strategier til praktiske *tiltak* og *aktiviteter*. Samtidig bør det være rom for å håndtere muligheter og utfordringer som samfunnsutviklingen byr på, som planverket ikke har forutsatt.

OVERORDNEDE MÅL

Fra Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2025.

1. 6.000 innbyggere innen 2025
2. Øyer har levende lokalsamfunn
3. Våre tettsteder er trivelige og aktive
4. Øyer framstår som en attraktiv hyttekommune
5. I Øyer legges det vekt på sunne holdninger og tidlig innsats gjennom hele livsløpet
6. Innbyggerne i Øyer opplever sitt lokalsamfunn som inkluderende og mangfoldig uten sosiale forskjeller
7. Barn og unge opplever mestring, trygghet og trivsel i nærmiljø, skole, barnehage og fritid
8. Øyer kommune har framtidsrettede helse- og omsorgstjenester
9. Bærekraftig og kunnskapsbasert forvaltning av naturressursene
10. Ta vare på miljø, kulturminner og kulturlandskapet gjennom bruk
11. Langsiktige og helhetlige arealbruks- og utbyggingsplaner
12. Bærekraftig klima- og energipolitikk
13. Øyer er en attraktiv kommune for investorer, eksisterende næringsliv og offentlige virksomheter
14. Et aktivt og ekspansivt landbruk i utvikling
15. Øyer er Norges beste helårsdestinasjon
16. Kommunen tiltrekker seg kreative innbyggere som etablerer nye virksomheter
17. Velfungerende og funksjonelt vegnett
18. Trygge veier for alle trafikanter
19. Godt og trygt kollektivtilbud
20. Velfungerende vann- og avløpsanlegg og annen infrastruktur
21. Forebygging av kriser er vektlagt i planverk og saksbehandling
22. Velfungerende system for beredskap
23. Sikker og god gjennomføring av krisehåndtering

BYGD- OG TETTSTEDSUTVIKLING

Det er fortsatt stor utviklings- og utbyggingsaktivitet i kommunen. Det arbeides videre med tilrettelegging for nye boligområder og områder for fritidsboliger, samt næringsområder for handel og turisme. For å opprettholde denne aktiviteten, og nå kommuneplanens målsettinger innenfor fokusområdet, kreves det at tilstrekkelig plankapasitet i kommunens planavdeling opprettholdes.

Etableringen av Trodal boligområde er av stor betydning for Øyer kommunes mål om befolkningsvekst. Boligområdet vil by på store muligheter for Øyer, og vil også være et ledd i tiltaket for å ivareta variert bosetting i kommunen. I løpet av 2017 flyttet de første beboerne inn.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Revisjon av Kommunedelplan Øyer Sør gjennomføres tidlig i planperioden.
- Trodal boligområde etableres med 200 boenheter. Infrastruktur for byggetrinn 2 igangsettes tidlig i planperioden.
- Som et resultat av Byregionprogrammet skal det arbeides videre med blant annet følgende tiltak: Kommunale råd for deltidsinnbyggere, samarbeid om planstrategi og kommunikasjonskanal for hele Gudbrandsdalen.
- Utvikling av flere tiltak med offentlig-privat-samarbeid for å gjøre Øyers tettsteder attraktive for fastboende og gjester.
- Større sommer- og vinterarrangement til Hafjell/Hunderfossen.
- Videreutvikling av kulturskoletilbudet gjennom økt samarbeid med andre virksomheter i kommunen, og med lag, foreninger og eksterne aktører.
- Styrke aktivitetssamarbeidet med frivillig sektor.
- Regionalt samarbeid om ungdomsarrangement (UFO/UKM).
- Økt satsing på møteplasser og aktivitet på allerede etablerte kulturarenaer.
- Tilrettelegge for bosetting av flyktninger i hele kommunen.

OPPVEKST, HELSE OG LIVSKVALITET

Fokusområdet *Oppvekst, helse og livskvalitet* er det området hvor kommunen som tjenesteproducent har sin største andel av virksomheten. Til sammen utgjør det over 80 % av det årlige kommunale driftsbudsjettet. Det kommunale ansvar for barnehage og skole, helse- omsorgstjenester, barnevern, sosiale tjenester og kulturrelaterte tjenester er å finne innenfor dette området.

Folkehelseloven setter krav til kommunene om utarbeiding av folkehelseoversikt som skal identifisere folkehelseutfordringer i kommunen. Folkehelseoversikten med datagrunnlag for 2016, vil utgjøre kunnskapsgrunnlaget for Folkehelseplanen som skal utarbeides i 2018. (Jfr. K-sak 83/16: *Forebyggende plan rus og psykisk helse og forebyggende plan eldreomsorg erstattes med folkehelseplan.*) Handlingsprogrammet i planen vil omfatte hele økonomiplanperioden. *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017-2027* er en felles satsing fra Helsedirektoratet, Helse- og omsorgsdepartementet, Folkehelseinstituttet og KS for å fremme barn og unges psykiske helse- og livskvalitet.

Rådmannens innstilling, 30. oktober 2017

2018 er det tredje året i opptrappingsplanen for rusfeltet. Hovedprioriteringene i opptrappingsplanen er styrking av kommunalt rusarbeid og bedre kvalitet og økt kapasitet i omsorgstjenestene. Øyer kommune deltar i et interkommunalt prosjekt og har et eget kommunalt prosjekt hvor mål og intensjoner i opptrappingsplanen følges opp.

Befolkningsveksten i Øyer kommune de siste årene er et resultat av økt arbeidsinnvandring og bosetting av flyktninger. Andelen innvandrere utgjør nå 11,4 % av befolkningen og ved Solvang skole er ca 25 % av elevene minoritetsspråklige. Siste 4-års periode er det bosatt ca 100 flyktninger i kommunen. I 2017 er antall asylsøkere som ankommer Norge sterkt redusert og det er nå usikkert hvilket bosettingsbehov det vil bli i økonomiplanperioden.

Det er full barnehagedekning for alle med rett til plass. De økonomiske rammene til barnehage gir ikke mulighet for ledig kapasitet gjennom året. Fokus i planperioden er på kvalitet i tjenesten og utvikling av det pedagogiske tilbudet og ikke minst innføring av ny rammeplan. Ny rammeplan, og ny kommunedelplan for oppvekst legger føringer for mye av arbeidet i økonomiplanperioden.

Skolene i Øyer har jevnt over gode resultater både faglig og på det som omhandler skolens psykososiale miljø. Etter endt 10-årig grunnskole ligger våre 10. klassinger i Øyer over både landsgjennomsnittet og Opplandsnittet.

I arbeidet med ny desentralisert ordning for kompetanseutvikling i skolen som igangsettes i planperioden skal regionen (Øyer, Gausdal og Lillehammer) samarbeide med Høgskolen i innlandet i en ny regional satsning. Da vil grunnleggende ferdigheter, godt psykososialt miljø og frafall i videregående skole være prioriterte områder som vi skal jobbe systematisk for å videreutvikle.

Skolene skal også i gang med arbeidet med fornyelse av fagene og etter hvert nye læreplaner. En del forberedende arbeid vil foregå i 2018 og 2019 før nye læreplaner skal tas i bruk i 2020.

For kommunes helse-, pleie- og omsorgstjenester vil det kreves tilpasning og omstilling for å kunne møte utfordringer i perioden 2018 – 2030. Den demografiske utviklingen i perioden tilsier at aldersgruppen ≥ 65 år vil øke med 12 %; hvert 5. år, og endrede brukerkrav innebærer at de fleste ønsker å bo hjemme lengst mulig.

Innenfor somatikken forventes det at antallet utskrivningsklare pasienter fra sykehus vil øke i antall og ha mer sammensatte bistandsbehov. Innenfor psykisk helse- og rus er det behov for økt innsats for å gi mer helhetlige tilbud bl.a. oppfølging i bolig (kvalitet og kapasitet i miljøarbeidertjenesten.)

Regjeringen og Helsedirektoratet har fremmet intensjonen at kommunene skal ha mer ansvar for rehabilitering. Overordnet Samarbeidsutvalget for Sykehus Innlandet HF jobber med en kartlegging av saken.

Øyer er en turistkommune og antall personer som oppholder seg her øker fra ca. 5.000 til 25.000 i sesongen (inntil 5 måneder gjennom året.) Dette utfordrer bl.a. fastlegetjenesten og hjemmetjeneste i tider hvor ordinær bemanning vanligvis trappes ned.

Strategi og hovedmålsetting for å møte morgendagen og dagen om 15 år er at brukeren skal stå i sentrum; hans behov for hverdagsmestring, og økt livskvalitet skal være det sentrale. Det er et overordnet mål at flere skal bo lengre hjemme. Dette medfører et sterkere fokus på mestring som vil

være ledende for tjenesteutviklingen. Med mestringsbegrepet som strategisk hovedfokus ble det satt i gang en endring fra institusjonsfokus til hjemmetjenestefokus fra 2015.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER.

- Implementere ny rammeplan i barnehagen.
- Jobbe systematisk med grunnleggende ferdigheter gjennom hele skoleløpet. Fokus på godt analysearbeid som grunnlag for tiltak som settes inn for forbedring.
- Videreutvikle tolærersystemet med bakgrunn i funn i evalueringsrapporten.
- Fokus på innhold i SFO, for å gjøre tilbudet attraktivt for alle.
- Tettere samarbeid mellom skole, barnehage og andre lokalsamfunnsaktører.
- Fysisk aktivitet inngår i skolehverdagen.
- Følge opp arbeidet med fremmedspråklige barn.
- Overgangsarbeid mellom barnehage og skole og mellom grunnskole og videregående skole.
- Gjennomføre tverrfaglig prosjekt /folkehelseprogram med tiltak innenfor rammen av utvidet skoledag
- Tidlig innsats-tiltak innenfor Familiens Hus, kompetanseheving for tidlig identifisering og i verksetting av tiltak. Deltakelse i statlig satsing på kompetanseheving i barnevernet.
- Gjennomføre prosjekt knyttet til migrasjonshelse.
- Implementere stillinger og tiltak i ungdomsprosjektet (psykisk helse- og rus)i ordinær drift.
- Følge opp Ungdata- undersøkelsen fram til ny undersøkelse i 2019.
- Oppstart av arbeidet med kommunedelplan for Oppvekst.
- Fritidstilbud til alle barn i kommunen, blant annet gjennom friplassordningen i Kulturskolen og i samarbeid med ØTI.
- Satsing på forebygging og tidlig innsats gjennom økt faglighet og intensivering av samarbeid med frivillige, lag og foreninger i dagtilbud.
- Opprettelse av helsestasjon for eldre. Fokusområder: helse, bolig, forebygging av fall, velferdsteknologi, ensomhet, kosthold og ernæring, fysisk aktivitet og et aktivt sosialt liv.
- Ferdigstille strategisk kompetanseplan 2018 – 2028.
- Økt prosentandel sykepleiere og vernepleiere i de operasjonelle tjenester.
- Økt turnover av bruken av korttidsplasser i ØHH som avlaster hjemmetjeneste.
- Testing, innføring, og gevinstrealisering av teknologiske løsninger. Gjennom digitalisering kan kommunen kommunisere bedre og effektivere med innbyggere. Gjennom innføring av ulike velferdsteknologiske løsninger både i institusjon og i hjemmet kan brukerkrav og framtidige utviklinger møtes.
- En intensivering antall brukere i prosjekt hverdagsrehabilitering, samt gevinstrealisering av prosjektet gjennom omdisponering av ansatte mot brukere med de største pleiebehov.
- Nasjonalprosjektet Gode Overganger mellom SiHF og kommunene – som Øyer deltar i – skal effektivisere overgangene og får en bedre kommunikasjon mellom spesialisthelsetjeneste og primærhelsetjeneste.
- Økt bruk av (ambulerende)miljøtjeneste for personer med tilrettelagte tjenester i løpet av 2018-2019.

- Bedre samspill mellom fastlegene og fagpersonell i hjemmetjeneste, bofelleskap, og andre fag i kommunen

KULTURARV, RESSURSFORVALTNING OG MILJØ

Kommunedelplan for klima og energi skal revideres i planperioden. I kommunens nybygg ligger standarden høyt med tanke på andel fornybar energibruk, mens det i den eldre bygningsmassen fortsatt er noe å gå på. I denne planen vil også forberedelsene til det grønne skiftet finne sin plass, noe som vil være av stor betydning for kommunens tilpasning til framtidige energi- og klimamessige utfordringer. Arbeidet med kommunedelplanen for Øyer sør er også viktig i forbindelse med forvaltningen av kommunens ressurser.

Øyer kommune har de senere årene tatt flere grep for å legge godt til rette for aktiviteter, gjennom bl.a. merking av sentrumsnære turstier. Videre er det viktig at disse tilbudene vedlikeholdes og holdes attraktive for innbyggere og besøkende. Disse tiltakene har gitt økt verdiskapning for lokalsamfunnet, og bidrar til forebyggende folkehelsearbeid, bedre turistopplevelser og ivaretagelse av kulturminner.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Revisjon av Kommunedelplan for klima og energi gjennomføres tidlig i planperioden.
- Revisjon av Kommunedelplan Øyer Sør gjennomføres tidlig i planperioden.
- Redusere energiforbruket i kommunale bygg.
- Stimulere til bruk av tre.
- Utviklingen av Pilegrimsleden videreføres i samarbeid med Oppland fylkeskommune og Dale-Gudbrand Pilegrimsenter.
- Det skal arbeides med å kartlegge kulturminner i samarbeid med regionale og sentrale vernemyndigheter, med oppstart i 2018.
- Kulturlandskapet skal ivaretas gjennom hensiktsmessig ressursforvaltning.

VERDISKAPING OG NÆRINGSUTVIKLING

Utviklingspotensialet for verdiskapning og næringsutvikling både i kommunen og i Lillehammerregionen er godt, med høy byggeaktivitet, attraktive boområder, vekst i turistdestinasjonen, næringsmiddelindustri i vekst og store områder med attraktiv beliggenhet med god infrastruktur.

Etableringen av felles næringsutviklingsenhet, Lillehammer Region Vekst, skal sørge for bedre ivaretagelse av Øyers næringsinteresser i regionen. Det ligger stort potensiale i utvikling av næring innenfor turistdestinasjonens nedslagsfelt. Det er etablert et samvirkeforetak av lokale matprodusenter, hvor ivaretagelse av distribusjonsleddet er neste utfordring. Denne type næringsutvikling er av stor betydning for Øyers videre utvikling som turistdestinasjon.

Kommunedelplan Landbruk Lillehammer-regionen 2014-2025 ble vedtatt i oktober 2014. Planen har som visjon; *Regionen har et offensivt landbruk med økt produksjon og verdiskaping som gir en høyere status i samfunnet*. Planen bygger på åtte målsettinger om det framtidige landbruket i regionen, og inneholder også retningslinjer for saksbehandling. Følgende tema fra planen skal prioriteres i en tre-årsperiode; rekruttering, synlighet, økt produksjon og sysselsetting.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Bidra til å skape og vedlikeholde gode nettverk mellom næringslivsaktører og kommunen, og næringslivsaktørene i mellom.
- Bidra til flere gründeretableringer og tilflytting av virksomheter
- Følge opp regional næringsplan 2016 – 2020.
- Følge opp kommunedelplan landbruk, med fokus på temaene *rekruttering, synlighet, økt produksjon og sysselsetting*.
- Bidra til å etablere lønnsom lokal matproduksjon i Øyer.
- Delta aktivt for å utvikle samhandling mellom landbruk og turisme.
- Legge til rette for utvikling av varme senger i Hafjell og fortsatt utvikling av hytteområder i Hafjell og Musdalsetra.
- Utvikle digital infrastruktur.

SAMFERDSEL OG INFRASTRUKTUR

Vegbygging og vegvedlikehold er viktige bidrag til grunnleggende infrastruktur for lokalsamfunnet. I økonomiplanen ligger inne forslag til en økning på 300.000 kr per år til vegvedlikehold i kommende fireårsperiode. Midlene er fortsatt begrenset, og det blir fortsatt viktig å prioritere bruken av midlene best mulig.

Øyer kommune er godkjent som trafikksikker kommune, og skal fortsatt ha fokus på dette bl.a. gjennom å sikre barn og unge trygge skoleveier. Det er ikke avsatt spesielle midler til trafikksikkerhetstiltak i 2018, men fokuset må fortsatt være der gjennom planlegging, fortløpende vedlikehold og holdningsskapende arbeid.

Livsløpsperspektiv i planlegging av kommunale investeringer og drift er nødvendig for å bidra til bedre økonomistyring, herunder utarbeidelse av FDV-planer (forvaltning, drift og vedlikehold).

Vann og avløp har en stabil, gebyrfinansiert tjenesteproduksjon innen forvaltning, drift, vedlikehold og utbygging. Øyer kommune har gode vannkilder og beredskap for reservevann gjennom sammenkoblede vannverk i Øyer og på Tretten. Tretten renseanlegg har behov for oppgradering etter snart 20 års drift og økende påslipp fra TINE. Forprosjekt for Tretten renseanlegg er igangsatt for å finne den mest optimale løsningen. For å sikre dagens og framtidens behov skal det utarbeides en samlet plan for vann- og avløpssektoren, et arbeid som startes opp i 2017 med mål om ferdigstilling i 2018.

Bredbåndsutbygging er helt essensielt i forhold til private og næringsdrivende. I tillegg er bredbånd helt avgjørende for våre deltidsinnbyggere, og særlig med tanke på en utvikling av gruppen til helårs-

innbyggere. Slik det ligger an nå med en redusert nasjonal innsats, blir kommunene i større grad avhengig av regional, kommunal og privat innsats sammen med utbyggere/drifere.

Kartlegging viser at det er behov for utbygging av bredbånd flere steder i Øyer kommune. I 2018 vil det bli tatt initiativ til grendevise utbyggingsprosjekter, spesielt i de grendene som kan bidra med egne ressurser som materiell, maskiner og kompetanse. Utbyggingen vil skje gjennom samarbeid mellom grendene og bredbåndsselskaper. I enkelte spredtbebygde områder vil utbyggingskostnadene kunne bli høyere enn hva det er mulig å få til av inndekning selv med bidrag både fra grendene selv og fra bredbåndsselskapene. Utbyggingen vil da kun være realiserbar med tilskudd fra kommune og stat.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Arbeide for å bedre busstilbudet fra Lillehammer skystasjon til Øyer og Tretten, med flere avganger og flere stoppesteder.
- Utarbeide hovedplan for vann og avløp.
- Oppgradere Tretten renseanlegg
- Trafikksikker kommune med fokus på trygge skoleveger.
- Arbeide for bedre bredbåndstilgang, også for områder med spredt bebyggelse.
- Gang- og sykkelveg mellom Øyer og Lillehammer, tas opp i forbindelse med planlegging av E6 Moelv - Ensby.

SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Øyer kommune har et velfungerende planverk i forhold til samfunnssikkerhet og beredskap. Helhetlig ROS-analyse skal oppdateres i planperioden.

Konsekvensen av endret klima er en del av kommunens ansvarsområde. For Øyers del er det først og fremst mer og voldsommere nedbør som er utfordringen. De siste års erfaringer med vann på avveie, og betydelige ødeleggelse der det normalt dreier seg om små bekker, gjør det nødvendig å utføre forebyggende tiltak.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Sikre velfungerende beredskap.
- Opplæring av kommunens kriseledelse
- Revisjon av ROS-analyse og aktuelle handlingsplaner.
- Gjennomføring av flomsikringstiltak.

INVESTERINGSBUDSJETTET 2018-2021

INVESTERINGER EKSKL. VA

Brutto tall i 1000 kr

	Investeringstiltak	Bevilga tidligere	2018	2019	2020	2021	Sum 2018-2021	Totalramme
Pensjon	Egenkapitalinnskudd KLP	Årlig	1 050	1 050	1 050	1 050	4 200	4 200
IKT	Velferdsteknologi helse og omsorg	3 950	1 000				1 000	4 950
IKT	Kjøp av IKT-utstyr	1 000	1 500				1 500	2 500
IKT	3-1 IKT-prosjekt	3 570	500	500	500	500	2 000	5 570
IKT	Scanning byggesaksarkiv	0	1 000				1 000	1 000
Bygg, kultur	Klappseter Solvang amfi	0	500				500	500
Bygg, kultur	Øyer og Tretten kirke, vanntåkeanlegg	0			1 200	1 400	2 600	2 600
Bygg, idrett	Tretten idrettshall, oppgradering	1 000	500	300			800	1 800
Bygg, helse	Bakketun bofellesskap	0	160				160	160
Bygg, helse	Øyer helsehus, takoverbygg og trapp	0		200			200	200
Bygg, oppvekst	Vidarheim barnehage, varmebehov	0	150				150	150
Bygg, oppvekst	Vidarheim barnehage, gesims	0		500			500	500
Bygg, oppvekst	SD-anlegg skole og barnehage	0		900			900	900
Bygg, oppvekst	Solvang og Øyer ungdomsskole, solskjerming	0		200			200	200
Bygg, oppvekst	Øyer ungdomsskole, asfaltering ved innganger	0		300			300	300
Bygg, familie	Kontorbygg Tretten, ombygging	500		1 000			1 000	1 500
Bygg, adm	Øyer samfunnshus, oppgradering kommunestyresal	0		600			600	600
Bygg, adm	Øyer samfunnshus, skifte av heis	0		500			500	500
Bygg	Tretten samfunnshus, universell utforming	0		300	3 200		3 500	3 500
Bygg	Utfasing oljefyr	0		400			400	400
Utbyggingsområder	Skriua, støyskjerming	500	800	2000			2 800	3 300
Infrastruktur	Gatelys, avmåling og oppgradering	0	3 000				3 000	3 000
Infrastruktur	Gang- og sykkelveg Sør-Trettenvegen	4 800		4 600			4 600	9 400
Infrastruktur	Trafikksikring Øyer ungdomsskole	0				5 000	5 000	5 000
Infrastruktur	Gang- og sykkelveg Tretten stasjon-Vasrud	0			2 500	2 500	5 000	5 000
Infrastruktur	Asfaltering kommunale veger	Løpende	1 000		1 000		2 000	
Forebyggede flom	Flomsikring og rydding bekker	0	100	100	400	400	1 000	1 000
Forebyggende brann	Brannbil LRB	0	620				620	620
	Sum		11 880	13 450	9 850	10 850	46 030	92 060
Sjølfinsierende investeringer			2018	2019	2020	2021	2018-2021	
Sosial støtte	Startlån/formidlingslån	Årlig	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000	
Bygg, brann	Ny brannstasjon Tretten	9 000	5 400				5 400	14 400
Utbyggingsområder	Trodal boligfelt	52 550	11 000	10 000	14 000		35 000	87 550
Utbyggingsområder	Tingberg industriområde		2 200				2 200	
	Sum		28 600	20 000	24 000	10 000	82 600	
	Totale investeringer i planperioden		40 480	33 450	33 850	20 850	128 630	

Finansiering	2018	2019	2020	2021	2018-2021
Egenkapital: Investeringsmoms	5 039	3 457	3 315	1 410	13 222
Egenkapital for øvrig	3 200	2 000	2 500	3 000	10 700
Ekstern finansiering	8 750	13 600	5 650	8 150	36 150
Eksterne lån	23 491	14 393	22 385	8 290	68 558
Sum finansiering	40 480	33 450	33 850	20 850	128 630
Oversikt bruk av egenkapital	2018	2019	2020	2021	2018-2021
Bruk av fond	1 000	0	0	0	1 000
Annen egenkapital - overført fra drift	2 200	2 000	2 500	3 000	9 700
<i>Sum egenkapital</i>	<i>3 200</i>	<i>2 000</i>	<i>2 500</i>	<i>3 000</i>	<i>10 700</i>
Oversikt ekstern finansiering	2018	2019	2020	2021	2018-2021
Salg brannstasjon	400				400
Tomtesalg Trodal	4 400	4 400	4 400	4 400	17 600
Utbyggingsavtale tverrforbindelse Trodal	3 000	4 500			7 500
Utbyggingsavtaler GS			1 250	3 750	5 000
OFK: GS Sør-Trettenvegen		4 700			4 700
Tomtesalg Tingberg industriområde	950				950
<i>Sum eksternfinansiering</i>	<i>8 750</i>	<i>13 600</i>	<i>5 650</i>	<i>8 150</i>	<i>36 150</i>

KOMMENTARER TIL INVESTERINGSTILTAKENE

Kommunens økonomiske situasjon tilsier ikke at det settes i gang nye større investeringsprosjekt i planperioden. Ved utarbeidelse av investeringsplan for 2018 har følgende kriterier vært lagt til grunn: lovpålagte tiltak, tidligere vedtatte investeringer, tiltak som gir besparelser i drift og tiltak med høy grad av ekstern finansiering.

SOSIAL STØTTE

Startlån

Det er lagt opp til at det tas opp startlån i størrelsesorden kr 10 mill per år i perioden, som er en videreføring av dagens nivå.

PENSJON

Egenkapitalinnskudd KLP

Det legges til grunn at det også for 2018 og resten av planperioden vil bli innkalt egenkapital til KLP. Begrunnelsen er at når pensjonsfondene øker, medfører dette behov for økt egenkapital og dermed tilskudd fra eierne. På bakgrunn av signaler fra KLP er det avsatt kr 1 mill per år til dette formål.

IKT

3-1 IKT-prosjekt

Felles IKT-prosjekter mellom Gausdal, Lillehammer og Øyer. Planlagte prosjektet omfatter videreut-

vikling av Agresso, ny løsning for hjemmesider, overgang til Office365 og systemanalyse. I forbindelse med innføring av Office 365 utgår dagens telefonsentral og dette medfører innsparinger i drift.

Kjøp av IT-utstyr ifbm overgang fra leasing

Det er avsatt kr 1,5 mill i 2018 forbundet med kjøp av IT-utstyr.

Velferdsteknologi i sektor Helse og omsorg

Dette er en videreføring av vedtatt satsing på velferdsteknologi. Kommende år vil bli en leveranseperiode for teknologi i hjemmet, i omsorgsleiligheter, i ØHH og for ansatte innen helse og omsorg. Midler avsatt i planperioden skal brukes til prosjektledelse, anskaffelser, innretting av testarenaer, beskrivelse av nye rutiner/prosedyrer, opplæring av ansatte samt bistand fra Ikomm.

BYGG

Klappseter Solvang Amfi

Som utvikling av arenaen monteres klappseter i amfiet. Med riktig valg av materialer og montering vil rommets akustikk også påvirkes i positiv retning.

Øyer og Tretten kirke, vanntåkeanlegg

Brannsikring av de to kirkene i kommunen er nødvendig forebyggende tiltak. Det er avsatt tilsammen 2,6 mill kr i 2019 og 2020 til formålet.

Tretten Idrettshall, oppgradering

Øyer kommune overtok Tretten Idrettshall med virkning fra 1.1.2015. Det er utarbeidet en teknisk tilstandsrapport som viser nødvendig oppgradering av hallen. Oppgraderingen vil bestå i skifte av tak, nytt brannvarslingsanlegg (påbud), utskifting av innvendig lysanlegg/varmeanlegg, samt en del andre tiltak som er beskrevet i en plan fra styret i Trettenhallen. Det er tidligere bevilget 1 mill kr til dette arbeidet. Den tekniske tilstandsrapporten tilsier at behovet er totalt 1,8 mill kr. Det er for 2018 og 2019 lagt inn henholdsvis 0,5 og 0,3 mill kr til oppgradering av hallen.

Bakketun bofellesskap

Det er i utgangspunktet behov for større påkostninger i forbindelse med vinduer midtre inngangsparti, gelendre og utvendig panel. Takopplett er råttent og har begynt å lekke. Det er satt av 0,16 mill kr i 2018 til fjerning av overlyskuppel for å stoppe vanngjennomtrenging og hindre ytterligere forringelse.

Øyer helsehus, takoverbygg og trapp

HMS tiltak ved hovedinngang 2001 til bygget. Det må etableres takoverbygg og varmekabel i trapp for å hindre fallskader på vinteren. Det er satt av 0,2 mill kr til denne oppgraderingen i 2019.

Vidarheim barnehage, varmebehov

Det er for liten varmekapasitet i enkelte deler av den gamle bygningsmassen. Det har oppstått kaldras fra vinduer og overgang mellom gulv og vegg. HMS tiltak i forhold til mangelfull varme i enkelte rom. Det er satt av 0,15 mill til denne investeringen i 2018.

Vidarheim barnehage reparasjon av mur gesims

Det er behov for rehabilitering av gesims på vestfasade av murbygningen. Det faller av murpuss som følge av fuktvandring. Dette medfører at også treverk blir skadet. Det er i 2019 satt av 0,5 mill kr til dette arbeidet.

SD-anlegg skole og barnehage

Det er satt av 0,9 mill kr i 2019 til etablering av SD-anlegg ved Aurvoll skole, Vidarheim barnehage og Mosjordet barnehage. Ved å tilknytte de tekniske anleggene til kommunenes anlegg for sentral driftskontroll oppnås energisparing samt effektivisering av driften av bygningsmassen.

Solvang og Øyer ungdomsskole, solskjerming

Som et tiltak for å bedre arbeidsmiljøet er det behov for solavskjerming på bygningenes østfasader. Det er satt av 0,2 mill kr til dette i 2019.

Øyer ungdomsskole, asfaltering ved innganger

Det er satt av 0,3 mill kr i 2019 til asfaltering foran inngangspartier. Dette er et HMS tiltak for å bedre innemiljøet ved skolen.

Ombygging Tretten kontorbygg

I økonomiplan 2017–2020 ble det avsatt til sammen 1,5 mill kr til utbedring av kontorbygget på Tretten. Det ble avsatt 0,5 mill kr per år i hhv. 2017, 2018 og 2019. Nødvendige tiltak er bl.a. etablering av kontorplasser og samtalerom, flytting av mottak/servicetorg, oppfriskning av hall/ venterom, lydisolering og oppgradering av samtalerom, samt diverse skilting slik at innbyggere og eksterne samarbeidspartnere finner frem. Det er også behov for utskifting av ventilasjonsanlegget, men dette settes foreløpig på vent pga. den økonomiske situasjonen. I 2017 er midlene prioritert til etablering av nye møterom og samtalerom, oppgradering, lydisolering og skilting. Det gjenstår noe arbeid som er planlagt gjennomført innenfor rammen av det som ble avsatt for 2017. Øvrige investeringer gjennomføres i 2019.

Øyer samfunnshus, oppgradering av kommunestyresal

Det er avsatt 0,6 mill kr i 2019 for å oppgradere kommunestyresalen.

Øyer samfunnshus, skifte av heis

Dagnes heis er fra 1995, og det er driftsproblemer og store vedlikeholdskostnader forbundet med heisen. Det er satt av 0,5 mill kr i 2019 for oppgradering til ny moderne heis.

Tretten samfunnshus, universell utforming

Det er i 2019 satt av 0,3 mill kr til et forprosjekt i forbindelse tilrettelegging av Tretten samfunnshus iht. universell utforming. Et nødvendig tiltak vil være å tilrettelegge hovedinngangen for handicappe gjennom ombygging. Videre må toaletter, garderober og heis tilpasses. Totalt er investeringen estimert til 3,5 mill kr. Det er lagt inn 3,2 mill kr for gjennomføring i 2020.

Utfasing av oljefyringsanlegg

Utfasing av oljefyringsanlegg/ fjerning av oljetanker er lovpålagt med frist for utførelse i 2020. Det er lagt inn 0,4 mill kr i 2019 til denne investeringen. Investeringen omfatter eiendommene Øyer rådhus, Øyer helsehus, Tretten kontorbygg, Furumoen 18 og Kongsvegen 312.

FOREBYGGENDE

Flomsikring og rydding av bekker

Bekker og vassdrag hvor kommunen er grunneier må sikres gjennom gravearbeid. Bekke-/elvekanter og brufundamenter må sikres. Videre må trevirke og trefall langs vassdrag ryddes. Forannevnte er årlige tiltak. Det er avsatt totalt 1 mill kr i perioden 2018 til 2021.

Brannbil LRB

Det var tidligere et fond for innkjøp av nye brannbiler. Dette fondet er avvirket. Det er nå behov for bytte av brannbil på Lillehammer, og det er lagt inn et anslag på Øyer kommunes andel på 0,62 mill kr i 2018.

UTBYGGINGSOMRÅDER

Trodal boligfelt

I forbindelse med videreutvikling av Trodal boligfelt er det lagt inn kr 10 mill i 2020. Infrastruktur i trinn 2 planlegges igangsatt i 2018, dette krever en forskuttering på kr 21 mill. Herav inngår tverrforbindelsen til Gamlevegen, hvor det forutsettes utbyggingsavtaler med anslagsvis 50 % eksterntfinansiering av kostnadene for veien. Investeringsprosjektet skal i utgangspunktet i sin helhet dekkes inn av salgsinntekter, men Øyer kommune vil måtte forskuttere, noe som også gjelder trinn 1.

Tingberg industriområde

Resterende infrastrukturtiltak på Tingberg industriområde er planlagt gjennomført i 2018. Dette omfatter vegutbygging og etablering av vann og avløp og strømforsyning.

Skriua, støyskjerming

Støyskjerming inngår i rekkefølgebestemmelsene i planen for område, og for å ivareta lydkravene må støyskjerm bygges. Det er tidligere bevilget 0,5 mill kr til dette tiltaket. Etter utføring av lydmålinger, samt prosjektering og avklaringer med Bane Nor er tiltaket kostnadsberegnet til i underkant av kr 3 mill. Det er satt av 0,8 mill kr i 2018 og 2 mill kr i 2019.

INFRASTRUKTUR

Gatelys, avmåling og oppgradering

Måling av strømforbruk til alt veilyt er et myndighetskrav fra 1. januar 2019. Det er satt av 3 mill kr i 2018 til rehabilitering av gamle gatelys og etablering av måleskap for avlesning av strømforbruk. Ulovlige armaturer må byttes ut. Budsjetterte midler i 2018 bygger på et anslag fra GE fra 2015.

Gang- og sykkelveg Sør-Trettenvegen

Der er tidligere bevilget 4,8 mill kr til dette tiltaket, og det er videre avsatt 4,6 mill kr i 2019. Det forutsettes at Oppland fylkeskommune tar 50 % av investeringen. Hensyntatt dette er Øyer kommunes andel anslått til totalt 4,7 mill kr. OFK har ikke dette tiltaket i sin plan frem til 2021. Men det søkes å få til en bindende avtale med OFK for å få forsere dette tiltaket.

Trafikksikring ved Øyer ungdomsskole

Det er lagt inn midler i 2021 forbundet med trafikksikker ferdsel knyttet til Øyer ungdomsskole. Investeringen inkluderer rundkjøring i krysset ved gamleveien. Det foreslås å avsette kr 5 mill til tiltaket, og forutsettes at 50 % av dette er ekstern finansiering gjennom utbyggingsavtaler.

Gang-/sykkelveg Tretten stasjon – Vasrud

Det er lagt inn kr 5 mill fordelt i 2020 og 2021 i forbindelse med gang-/ sykkelveg. Denne investeringen har prioritet i trafikksikkerhetsplanen. Det er forutsatt 50 % eksterntfinansiering av prosjektet og mulighet for utbyggingsavtaler med f.eks. SVV og OFK undersøkes.

Asfaltering av kommunale veger

Det avsettes midler til asfaltering av kommunale veger og oppgradering av standarden på tidligere asfalterte veger. Totalt er det avsatt kr 2 mill til dette arbeidet fordelt over 2018 og 2020.

BYGGGBRANN

Ny brannstasjon Tretten

Styret i Lillehammer Region brannvesen har bedt om at det bygges ny brann- og redningsstasjon på Tretten vis a vis Tretten RA. Den gamle brannstasjonen selges. Det er tidligere bevilget 9 mill kr til denne investeringen. I henhold til prosjektets totale kostnadsberegning er det lagt til nye 5,4 mill kr i planen for 2018. Oppføring av ny brannstasjon finansieres over tid gjennom økte husleieinntekter fra Lillehammer Region brannvesen.

FINANSIERING

EGENKAPITAL

For 2018 er det forutsatt overført kr 2,3 mill fra driftsbudsjettet til egenandel investeringer, samt bruk av ubundet investeringsfond på kr 1 mill.

For årene 2019 – 2021 forutsettes overført fra drift henholdsvis kr 2,5 mill, kr 2,2 mill og kr 2,2 mill.

EKSTERN FINANSIERING

Det er lagt til grunn eksternfinansiering i størrelsesorden kr 36,2 mill i planperioden. Av dette er salgsinntekter fra Trodal kr 17,6 mill. Videre forutsettes salgsinntekter fra eksisterende brannstasjon og tomtesalg på Tingberg industriområde. For infrastruktur- og trafikksikringstiltak forutsettes utbyggingssavtaler med 50 % finansiering.

EKSTERNE LÅN

Resterende finansiering foretas ved låneopptak. Samlet for planperioden utgjør nye låneopptak kr 69,1 mill, herav kr 40 mill i lån til videreutlån.

SELVFINANSIERENDE INVESTERINGER

Tiltak	Bevilget tidligere	2018	2019	2020	2021	Sum 2018-2021	Totalramme
Utvidelse av VA Brattbakken industriområde				3 700		3 700	3 700
Lager Tretten ra	2 000			2 200		2 200	4 200
Rehabilitering ledningsnett Øvre gt.	2 000					-	2 000
Rehab Bådstø pumpestasjon	1 200	300				300	1 500
Oppgradering Tretten ra	5 000	5 250	30 000			35 250	40 250
Høydebasseng Øyer/Hafjell				3 000	3 000	6 000	6 000
Hovedledningsnett frem til høydebasseng Øyer/Hafjell				1 000		1 000	1 000
Øvre trykksone Tingberg, ledn.anl. Haug- Øyer kirke			4 000			4 000	4 000
Høydebasseng Hunder (Sørbygdsstrengen)				6 000		6 000	6 000
Ny hovedvannledning Øyer VV til Langvik (oppgradering, oppdimensjonering sjøledning)	3 500	100				100	3 600
Rehabilitering av Langvik avløpspumpestasjon	1 500					-	1 500
Rehabilitiering kummer + div ledningsstrekk Granrudmoen		4 000	4 000	2 000	2 000	12 000	12 000
Oppgradering av driftsovervåking		2 000	2 000			4 000	4 000
<i>Sum investeringer selvkost vann og avløp</i>	<i>15 200</i>	<i>11 650</i>	<i>40 000</i>	<i>17 900</i>	<i>5 000</i>	<i>74 550</i>	<i>89 750</i>
						-	
Prosjekt finansiert gjennom avtaler med utbyggere						-	
Øke kapasitet vannforsyning H5-H8 ved nytt ledn.anl. og oppgradering av HB Kringelåslia	8 000					-	8 000
Ny VA-streng Ile - Panorama	11 000		9 000			9 000	20 000
HB Hundersetervegn (kt505) + trykkøker kt 410 (Skalmstad)			6 000			6 000	6 000
HB Dølda (kt. 585)				6 000		6 000	6 000
Sum investeringer gjennom avtaler med utbyggere	19 000	-	15 000	6 000	-	21 000	40 000
Totale investeringer vann og avløp		11 650	55 000	23 900	5 000	95 550	

KOMMENTARER TIL INVESTERINGSTILTAKENE

På grunn av liten kapasitet og uforutsette hendelser i 2017, blant annet flom, blir de fleste planlagte investeringer innen vann og avløp flyttet fra 2017 til 2018. Videre planlegges følgende nye tiltak i økonomiplanperioden.

INVESTERINGSTILTAK TRETEN

Investeringstiltak Tretten nyanlegg

Ledningsanlegg Nedre Vasrud til Winge (Musdal-vannforsyning høydebasseng)

Nytt høydebasseng ved Offigstadhaugen, Berg og Winge for å etablere kommunal vannforsyning i Musdal. Vannledninger ble lagt sammen med avløpsledninger i 2008/2009. Investering er planlagt gjennomført i 2017 med endelig ferdigstilling i 2018.

Utvidelse av VA Brattbakken industriområde

Muliggjøre tilknytning for alle på Brattbakken industriområde. Investering er avhengig av behov og eventuelt nye planer for området. Kost/nytte faktor vurderes i hovedplan. Investeringen legges inn i økonomiplanen for 2020 og vil bli nærmere vurdert i VA hovedplan.

Investeringstiltak Tretten – Rehabilitering/oppgradering

Rehabilitering av eksisterende VA-anlegg

Det arbeides med lekkasjekontroll både i Øyer og på Tretten. Lekkasjeandelen er forholdsvis stor. Det vil fremover være behov en kontinuerlig oppgradering av eldre ledningsnett på Tretten og Granrudmoen. Det er avsatt kr 2,0 mill kr til utskifting av ledningsnett i Øvre gate i 2017. Ledningsnett fra gamle Tretten vannverk er fra 1950-tallet. Videre er det avsatt totalt kr 12 mill kr i perioden 2018-2020 i forbindelse med Granrudmoen. Ledningsinspeksjon/kontroll og lekkasjesøk vil avdekke prioriterte områder. Oppstart i 2018.

Rehabilitering av Bådstø avløpspumpestasjon

Pumpestasjonen ønskes flyttet nordover til oppkjøring til Bådstølykkja i forbindelse med behov for oppgradering av stasjonen. Av plasseringsmessige, bygningsmessige og maskintekniske forhold bør dette gjøres. Etter detaljprosjektering blir ledningsnettet noe lengre, budsjettet økes med 0,3 mill kr. Prosjektet blir noe forsinket, ferdigstilles vår 2018.

Tilstandsvurdering/oppgradering av Tretten renseanlegg

Renseanlegget ble renoveret i 2000. Anlegget har problemer med å holde rensekravene. Årsaken er mest sannsynlig påslippet fra TINE. I samarbeid med TINE utredes det hva dette skyldes. Samtidig med at anlegget begynner å bli nedslitt vurderes behov for en utvidelse av kapasiteten. Anslått totalsum er drøyt 40 mill kr for en slik oppgradering/utvidelse. Dette er svært usikre tall og vil først kunne fastsettes nærmere etter pågående gjennomgang og vurdering av alternativer. Det utredes 3 alternativer nå. Disse er å bygge nytt, overføre til Lillehammer eller bygge om. Det vil bli lagt fram en egen sak på dette.

INVESTERINGSTILTAK ØYER

Investerings tiltak Øyer nyanlegg

Høydebasseng Øyer/Hafjell

Det er lagt inn midler til dette i 2020/21. Tidspunkt for etablering er avhengig av fremtidig belastning. Høydebassenget skal utvide kapasiteten i nedre trykksone sammen med eksisterende basseng ved Neremo.

Hovedledningsnett frem til høydebasseng Øyer/Hafjell

Behov for økt kapasitet mellom Neremo høydebasseng og nytt høydebasseng i Hafjell, se punkt over. Forskyves til 2020 og vurderes nærmere i hovedplan VA.

Øvre trykksone Tingberg, ledn. anlegg Haug- Øyer kirke

Siste etappe i etablering av en øvre trykksone, jfr. Bryhnssvea -Trodal og Trodal- Neremo inkludert høydebasseng. Dette foreslås gjennomført i 2019. Fremdrift vil avhenge av eventuell videre etablering av øvre del av boligfelt på Tingberg på Moshus sin eiendom, samt vurdering av behov for brannvann mot Øyer kirke. Vurderes nærmere i Hovedplan VA.

Høydebasseng Hunder

Nyetablert trasé langs Sørbygdsvegen styrker forsyningsikkerhet mot Bjørge/Hafjellområdet (syd for alpinbakken). Behov for et høydebasseng på samme nivå som Neremo HB ved Hunder gård. Vurderes sammen med forprosjekt som gjennomføres for VA-forsyning for områder i områdeplan B2 og områdeplan H5+H6. Vurderes nærmere i hovedplan VA.

Investerings tiltak Øyer – Rehabilitering/oppgradering

Ny hovedvannledning Øyer vannverk til Langvik (sjøledning)

Sjøledning ble lagt i 1978 (1 av 3 ledninger som krysser Lågen og forsyner østsiden i Øyer). Undersøkelse i 2012 viser at ledningen fortsatt ser forholdsvis bra ut. Nærmere undersøkelser må til for å fastslå tilstand. Det avsettes til en utskifting og evt. tilstandsvurdering i løpet av 2018. Nødvendig fremdrift må vurderes nærmere.

Rehabilitering av Langvik avløpspumpestasjon.

Gammel stasjon tar inn lekkasje ved flom. Det er behov for kapasitetsøkning på grunn av Trodal boligfelt. Ny stasjon må monteres. Utsatt til 2018.

Rehabilitering av eksisterende VA-anlegg

Dette er beskrevet tidligere i rapporten under samme tiltak for Tretten.

ANDRE INVESTERINGSTILTAK

Oppgradering av driftsovervåking

Driftsovervåkingsanlegget er utgående, og vil på sikt bli vanskelig å vedlikeholde. Det må oppgraderes til et nyere system. Dette gjennomføres i 2018 og 2019.

Investerings tiltak finansiert av andre

Det vises til kst. sak 1/17 hvor kommunestyret godkjente forskuttering av utbygging av hovedledningsnett for områdene i Områdeplan Øyer Sør (B12, H1 b-d og H5-H8). Godkjennelse ble gjort under forutsetning av at det inngås avtaler med utbyggere før infrastrukturutbyggingen starter. Arbeidet med avtaleinngåelser med utbyggere pågår. Siste beregning viser en total kostnad på drøyt 40 mill kr.

SEKTORENE 2018

I faktatabellene vises regnskap 2016, opprinnelig budsjett 2017 og budsjett 2018.

OPPVEKST

Foreløpige budsjett vist på enhetsnivå. Tall i 1 000 kr.

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Sektor oppvekst	89 357	86 257	64 093
Sektor oppvekst - felles	25 635	23 310	0
Mosjordet barnehage	4 775	4 775	5 030
Vidarheim barnehage	7 959	7 959	7 731
Aurvoll skole	10 457	10 573	10 362
Solvang skole	20 558	20 098	20 572
Øyer ungdomsskole	19 978	19 542	20 399
Nøkkeltall 1: Antall årsverk barnehage	25,6	25,6	25,6
Nøkkeltall 2: Antall årsverk skole	71,82	74,83	76,63
Nøkkeltall 3: Antall barn i kommunale bhg.	113	116	113
Nøkkeltall 4: Antall barn i kommunale bhg	109	98	
Nøkkeltall 5: Antall elever i grunnskolen	545	537	542

Kommentarer til nøkkeltall:

Sektoren bruker nå tiden etter vedtatt budsjett på fordeling mellom enhetene. Tallene over er framskrevet fra 2017. Det kan komme justeringer gjennom arbeidet som pågår i oktober/november.

UTFORDRINGER

- Grunnbemanning barnehage
- Gjennomføring av tolærermodellen

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Kommunedelplan for oppvekst
- Innføring av ny rammeplan for barnehage
- Utvikle tolærermodellen i tråd med det som kom frem i evalueringsrapporten

BARNEHAGE

- Arbeide med innføring av ny rammeplan for barnehage.

- Utvikle samarbeidet med andre kommunale tjenester som bidrar til kvalitativt gode barnehager. PPT er et eksempel på en tjeneste som blant annet skal bidra med veiledning til barnehagen.
- Tilpasse grunnbemanning etter nye retningslinjer

SKOLE

- Starte arbeidet med Innføring av ny læreplan
- Sikre Øyerskolen en velfungerende 2-lærermode. Jobbe med alle sider ved denne modellen slik at vi får maksimalt utbytte av ordningen.
- Bruke erfaringer fra «Ungdomstrinn i utvikling» inn i den nye satsningen «Ny desentralisert ordning for kompetanseutvikling i skolen». Denne skal igangsettes fra og med 2018. Sammen med UH sektoren skal skolene i Øyer kommune jobbe målrettet for å sikre at alle våre skoler opprettholder og videreutvikler arbeidet innenfor grunnleggende ferdigheter, psykososialt miljø og arbeidet for å motvirke frafallet i videregående skoler.
- § 9A
- Oppstart av «folkehelseprosjekt» med utvidet skoledag som skal igangsettes på alle skoler.
- Arbeide på tvers av sektorene FAMIN og oppvekst med planer som berører begge sektorer. Folkehelseprosjekt og samarbeid med PPT

FELLES

- Starte arbeidet med Kommunedelplan Oppvekst våren 2018.

FAMILIE OG INKLUDERING

Foreløpige budsjett vist på enhetsnivå. Tall i 1 000 kr.

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Sektor familie og inkludering	48 632	43 482	46 546
Familie	35 610	30 852	34 694
NAV	8 382	8 132	7 489
Arbeid og aktivitet	4 640	4 498	4 363
Flyktingetjenesten			
Antall årsverk	43	44,6 *	35
Antall ansatte	60	62 *	43
Lønnsutgifter		38384	32061
Nøkkeltall 1: Antall helsesøstre	5	4,5	4
Nøkkeltall 2: Psykisk helse og rus	190	190 42 % under 30 år	180 40 % under 30 år
Nøkkeltall 3: Antall stønadsmottakere sosialhjelp	150	150	157
Nøkkeltall 4: Antall på introduksjonspr.	38	35	33
Nøkkeltall 5: Antall gjennomgangsboliger (inkl. innleide)	52	54	53
Nøkkeltall 6: Antall m/dagtilbud/ arbeidstilbud	40	35	28
Nøkkeltall 7: Antall barn med barneverntiltak	38	38	

Tall i hele 1000 kr.

* Økningen fra 2015 til 2016 skyldes etablering av bofelleskap for EM

** inkl. tilskudd til GKS, SMISO,, brukerorganisasjoner og kulturnettverket

Kommentarer til nøkkeltall for 2018: Nøkkeltall i kursiv – prognose/mål

1. Jfr. prioriteringer i statsbudsjettet for 2016, 2017 og 2018
2. Anslag basert på erfaringstall
3. Anslag
4. Anslag avhengig av mottak

UTFORDRINGER

De største utfordringene er knyttet til å sikre en bærekraftig utvikling i betydningen *forebygge mer for å redusere kostnader på lengre sikt*. Det er krevende å få tilpasset aktiviteten til budsjett-rammen uten at det skal gå utover lovpålagte tilbud og kvalitet og forsvarlighet i tjenestetilbud. Tidlig innsats gjennom livsløpet skal prioriteres samtidig som innbyggerne skal sikres lovpålagte tjenester.

Det ligger et potensiale i videre samarbeid med frivillig sektor, og økt fokus på familie og nettverk som ressurs, men de økonomiske gevinstene forventes først å bli synlige i et lengre tidsperspektiv.

De økonomiske rammene krever kontinuerlig vurdering av praksis for å få mest mulig ut av de ressurser som er til rådighet enten det er medarbeidernes kompetanse eller økonomiske ressurser til tiltak. Det er behov for innsats og tiltak som kan redusere sosial ulikhet og bidra til bedre levekår og levevaner. Dette forutsetter innovasjon i betydningen mer samhandling mellom sektorer /tjenester, samarbeidspartnere, brukere, forskningsinstitusjoner osv. Det sentrale er om vi kan klare å bruke ressurser på en ny og smartere måte som kan bidra til verdiskapning og utvikling.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

Tiltak og aktiviteter i 2018 og resten av økonomiplanperioden er forankret i økonomiplan 2018-2021 og kommuneplanens samfunnsdel. Tiltak for å nå de langsiktige målene i kommuneplanens samfunnsdel er brutt ned på sektornivå, men innebærer stor grad av tverrsektoriell innsats. Handlingsprogram i vedtatte planer skal følges opp.

Folkehelseplanen som utarbeides i 2018 vil erstatte tidligere planer på flere områder og vil gi nye føringer.

Statlige veiledere på flere områder gir føringer for prioriteringer og forutsetter økt kommunal innsats. Flere oppgaver som overføres fra stat til kommune gir økonomiske utfordringer og krever økt kompetanse og kapasitet.

Nye veiledere for skole- og ungdomshelsetjenesten forutsetter økt innsats innenfor det helsefremmende og forebyggende arbeidet. Skolehelsetjenesten skal prioriteres gjennom økt tilstedeværelse ved skolene. Ungdomshelsetjenesten skal gjøres mer tilgjengelig.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten skal gjennom ulike tidlige innsats tiltak bidra til tidlig identifisere av behov og tidlig iverksetting av tiltak.

Forslag til endringer i barnevernloven vil om de realiseres, innebære flere oppgaver fra stat til kommunen og behov for økt kompetanse og kapasitet. Et tettere samarbeid mellom barnevern og psykisk helse/rusfeltet skal prioriteres.

Barne- og familiedirektoratet stiller krav om akuttberedskap i barnevernet hele døgnet. Det er etablert samarbeid med kommuner i regionen for å utrede hvordan dette kan løses på en faglig forsvarlig og mest mulig kostnadseffektiv måte. Det forventes at et forslag til hvordan dette skal realiseres, vil foreligge i løpet av 1. halvår 2018

Veileder i lokalt psykisk helse og rusarbeid angir krav og forventninger til kommunens arbeid:

- Psykisk helse og rus skal sees i sammenheng
- Bruker- og mestringsperspektivet bør styrkes
- Det skal samarbeides for å sikre helhetlige og koordinerte tjenester

Det er etablert prosjekter i regi av helse-regionen som bl.a. skal bidra til felles kompetanseheving og tiltak som kan gi gode samtidige og helhetlige tjenester for personer med utfordringer knyttet til psykisk helse og rus.

For å kunne gi helhetlige tilbud er bolig en viktig forutsetning og krever realisering av flere boenheter i kommunen for personer/ grupper som trenger det. Dette vil bli fulgt opp særskilt i 2018. Tilstrekkelige miljøarbeidertjenester til drift må bygges opp over tid.

Det er en relativ stor andel flyktninger i kommunen og tiltak som kan bidra til å få flere flyktninger ut i arbeid/aktivitet og sikre at ressurser og kompetanse blir benyttet er avgjørende for å unngå velferdsstatsavhengighet over tid. Det krever innsats fra alle sektorer og tjenester i kommunen med NAV, flyktningetjenesten og læringscenteret som de sentrale aktørene.

Barn og unge må sikres opplevelse av mestring gjennom gode tilbud i skolen og deltakelse i aktiviteter. Dette for bl.a. å redusere risiko for utenforskap. Eget Folkehelseprogram i Øyer vil ha fokus på dette.

Kompetansen i kommunen skal benyttes og utvikles /bygges videre opp for å møte utfordringer framover.

HELSE OG OMSORG

Foreløpige budsjett vist på enhetsnivå. Tall i 1 000 kr.

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Sektor helse og omsorg	92 126	95 646	76 837
Stab	9 096	9 263	5 922
Øyer Helsehus	31 346	30 134	26 540
Institusjonskjøkken og vaskeri	4 605	4 285	3 973
Hjemmetjeneste	17 507	16 374	15 655
Bofellesskap & miljøtjeneste	21 723	21 959	20 341
Helse- og forebyggende tjeneste	9 901	13 631	4 407
Antall årsverk	119	116	115
Antall ansatte	260	260	260
Lønnsutgifter	90 311	85 797	85 005
Nøkkeltall 1: Omsetning i kr utleie senger ØHH	2 000	1 450	2 425
Nøkkeltall 2: Antall sykehjemsplasser i drift	39	39	39
Nøkkeltall 3: Antall overliggere i SiHF	0	5	25
Nøkkeltall 4: Antall vedtakstimer p/u i HT	390 t pr uke	420 t pr uke	460 t pr uke
Nøkkeltall 1: Ansikt til ansikt tid HT (ATA)	55 %	55 %	40 %
Nøkkeltall 5: Antall ressurskrevende brukere (kostnader)	9 200	7 200	9 300
Nøkkeltall 6: % antall vernepleiere av totalt antall ansatte i BMT	41 %	41 %	35 %
Nøkkeltall 7: Antall pasienter på fastlegelister	4 597	4 597	4 591
Nøkkeltall 8: Antall dagplasser i dagsenter for demente	48	48	34

UTFORDRINGER

1. Fastlegeordningen: I 2018 skal det bygges stabilitet for denne førstelinjetjenesten. I 2018 skal det rekrutteres minst 2 nye fastleger og trer i kraft de lovpålagte krav. Fastlegetjenesten skal videre digitaliseres slik at tilgjengelighet forbedres og at innbyggere kan bestille time og resepter digitalt. Hjemmetjenesten og fastlegene skal intensivere samarbeidet om pasienter som er utskrevet sykehuset.
2. 2018 blir det første drifts med samdrift av den interkommunale KAD plassene og den interkommunale legevakten.
3. Meningen er at i 2018 det etableres en helsestasjon for eldre. Om innholdet henvises til teksten ved « konkrete og prioriterte tiltak».

4. I 2018 blir flere former av digitalt tilsyn innført i hjemmetjenesten og Bofelleskap. 2017 ble brukt for oppstart av en såkalt 6:1 prosjekt og for å teste ulike sensorikk.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

1. En økt satsing på forebygging og tidlig innsats
Generell: Kommunen skal ivareta sin faglige rolle, og skal tilrettelegge, og veilede til brukere om hvordan de ved hjelp av sosialt nettverk kan mestre daglige gjøremål.
 - a. Økt faglighet og intensivering av samarbeid med frivillige, lag og foreninger hos våre dagtilbud i begge sogn: dagsenter demens, trimm, kultur og sosialt tilbud. Aktivitetsvenn, besøksvenn er eksempler av et tilbud i nærmiljø med frivillige, og eventuell venner og familie.
 - b. Opprettelse av en helsestasjon for eldre. Helsestasjonen bistår eldre med råd og veiledning for forebygging av helseplager og samtale rundt lettere helseproblemer. Fokusområder er helse, bolig, forebygging av fall, velferdsteknologi, ensomhet, kosthold og ernæring, fysisk aktivitet og et aktivt sosialt liv.
2. Det skal ferdigstilles en strategisk kompetanse plan 2018 – 2028 som klargjør hvordan kompetanse skal økes på følgende fagfelt: rehabilitering, kreft & lindrende behandling, (alders)psykiatri, rus, demens, adferdsterapi, geriatri, ledelse, jus og økonomi. Det skal også ferdigstille en konkret kompetansehandlingsplan for perioden 2018-2019.
3. En økt prosentandel sykepleiere og vernepleiere i de operasjonelle tjenester.
4. En økt turnover av bruken av korttidsplasser i ØHH som avlaster hjemmetjeneste.
5. Testing, innføring, og gevinstrealisering av teknologiske løsninger. Gjennom digitalisering kan kommunen kommunisere bedre og effektivere med innbyggere. Gjennom innføring av ulike velferdsteknologiske løsninger både i institusjon og i hjemmet kan brukerkrav og framtidige utviklinger møtes. Velferdsteknologiske løsninger vil ha effekt at ansatte har mer ATA tid og mer målrettet med våre brukere.
6. En intensivering antall brukere i prosjekt hverdagsrehabilitering, samt gevinstrealisering av prosjektet gjennom omdisponering av ansatte mot brukere med de største pleiebehov.
7. Nasjonalprosjektet Gode Overganger mellom SiHF og kommunene – som Øyer deltar i – skal effektivisere overgangene og får en bedre kommunikasjon mellom spesialisthelsetjeneste og primærhelsetjeneste.
8. En økt bruk av miljøtjeneste for personer med tilrettelagte tjenester i løpet av 2018-2019.
9. Et bedre samspill mellom fastlegene og fagpersonell i hjemmetjeneste, bofelleskap, og andre fag i kommunen.

KULTUR OG FRITID

Foreløpige budsjett vist på enhetsnivå. Tall i 1 000 kr.

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Sektor kultur og idrett	10 149	9 699	8 957
5000 Kulturskole	2 319	2 319	2 200
5020 Bibliotek	1 393	1 378	1 340
5030 Kultur allmenn	5 287	5 152	4 592
5040 Ungdom og friluftsliv	1 150	850	825
Antall årsverk	9,6	9,3	9,4
Antall ansatte	20	20	20
Lønnsutgifter	6 695	6 379	6 161
Nøkkeltall 1: Elevplasser kulturskolen	286	286	242
Nøkkeltall 2: Utlån bibliotek	10 000	10 000	10 900
Nøkkeltall 3: Besøk ungdomsklubb pr. uke	20	10	15
Nøkkeltall 4: Støtte til lag og foreninger	200	200	200

Kommentarer til nøkkeltall:

1. Kulturskolen kan ta inn noen flere elever på enkelte gruppetilbud, men har venteliste på noe individuell undervisning.
2. Utlån synker på grunn av at bokbudsjettet ikke har rom for ønskede innkjøp – fører til noe låneflukt til nabokommunene.
3. Ungdomsklubben har til tider lavt besøkstall, men det er stigende. Samarbeider med elevråd og ungdomsråd om tiltak.
4. Kulturmidler til lag og foreninger blir skadelidende når budsjettvekst ikke harmoniserer med kostnadsvekst.

UTFORDRINGER

Sektor Kultur og fritid jobber hardt med å legge til rette for flere tverrsektorielle samarbeid. Vi kan ikke utvikle nye tilbud innenfor egne rammer uten at andre sektorer og enheter er involvert, til det er rammene for begrenset. Rådmannen etterlyser nye innovasjoner, og sektoren har allerede i mange år ligget i forkant av denne prosessen, med flere gode resultater å vise til. Dette sliter på bemanningen, som i stor grad føler at innsats på eget område gir belønning i andre sektorer. Vi forsøker å se Øyer kommune helhetlig, men det kan være vanskelig i arbeidshverdagen. Vi ser at denne utfordringen er gjennomgående for alle sektorer.

Øyer og Tretten kirkelige råd skal i samarbeid med Hamar bispedømme ansette ny sogneprest, som forhåpentligvis starter i begynnelsen av 2018. Dette er selvfølgelig en god ting, men kan også vise seg å gi noen utfordringer. Kirkekontoret er blant de lavest bemannede i prostiet, og tidligere prest Sagedal hadde på grunn av høy alder avlastning med ekstra kontorhjelpe. Belastningen på kontoret blir derfor høyere med ny prest. Kirkelig råd har søkt om ekstra finansiering fra bispedømmet og Øyer kommune til en diakon-stilling. Dette er en stilling som kan inngå i kommunens tjenesteyting på

mange områder, som f.eks. ungdomsarbeid, miljøbehandling, sorgarbeid og annet. Signalene fra bispedømmet om finansiering til en slik stilling er i beste fall uklare.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

Sektoren fortsetter sitt utstrakte samarbeid med andre sektorer i Øyer kommune, frivillighet, lag og foreninger, samt nabokommuner og regionsamarbeidsparter.

Kulturskolen tilnærmer seg nye tilbud og uttrykk gjennom ulike prosjekter, delvis på grunn av manglende grunnfinansiering og delvis for å prøve ut tilbud for vurdere popularitet. Det er også nødvendig å se på undervisningsformen for disse nye tilbudene, alt passer ikke inn i korte, ukentlige økter – men krever mer intense arbeidsprosesser samlet over noen dager.

Biblioteket har gjennom samarbeid med frivilligsentralen åpnet avdelingen på Tretten mer for innbyggere. Her arbeides det for å utvikle samarbeidet til også å inkludere historielaget, som kan tilføre biblioteket enda en dimensjon i lokalsamfunnet. Biblioteket blir en stadig mer viktig møteplass for innbyggere og besøkende, unge og gamle.

Ungdomsarbeidet søker å etablere sterkere samarbeid når det gjelder UKM (ung kultur møtes) lokalt og regionalt. Kulturskolene og UFO skal involveres i større grad, og UKM går fra å være et arrangement over en helg til å bli kontinuerlig arbeid gjennom hele året med ulike fokus. I 2018 arrangeres UKM fylkesfestivalen i Lillehammer-regionen. Dette medfører en betraktelig arbeidsbelastning på ungdomskonsulentene, men gir også en mulighet for kompetanseheving og nettverksbygging.

Ved utvidelse av aktivitetskoordinatorstillingen kan arbeidet med kartlegging av kulturminner i gangsettes. Dette er et arbeid som er etterspurt fra Riksantikvaren og fylkeskonservatoren, og er en direkte oppfølging av Kommunedelplan for Kultur og Fritid 2016 – 2025.

Sektoren har i betydelig grad bidratt til å legge til rette for egenorganisert aktivitet blant innbyggerne, fremover skal fokus legges på vedlikehold i samarbeid med frivilligheten.

PLAN OG UTVIKLING

Foreløpige budsjett vist på enhetsnivå. Tall i 1 000 kr.

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Sektor plan og utvikling	30 814	30 514	25 475
Bygg, areal og geomatikk	4 467	7 467	4 276
Eiendom	21 119 ¹⁾	23 047	21 199
Utbygging (finansiert av investeringer)	0	0	0
Veg, vann og avløp	-1 500	0	0
Antall årsverk	52,28	52,28	50,37
Lønnsutgifter	35,7 mill	37,5 mill	33,2 mill
Antall saker byggesak/oppmåling/arealplan		201/XX/XX*) 2)	382/180/7
Antall abonnenter vann/avløp		3 708/3 780*)	3 432/3 501
Antall abonnenter feiing/renovasjon		4 384/5 452*)	4 384/5 400
Antall km kommunale veier/gang - sykkelveier		37/11	37/11
Antall km ledningsnett vann/avløp/overvann		130/121/22	127/119/22
VA-tekniske installasjoner vann/avløp		26/26	22/26

*) Per 1.10.17

Kommentarer til nøkkeltall:

1. Eksklusiv Øyer legekontor, felles energi og kommunale boliger

2. Reelle tall per 01.01 det enkelte år.

Oppmålingssaker = Fradeling (ikke grensejustering og andre oppmålingsforretninger)

Byggesaker = Uten ansvarsrett, ett-trinn, og rammesøknad (ikke ferdigattest og midlertidig brukstillatelse)

Plansaker = Vedtatte reguleringsplaner (ikke vedtak om offentlig ettersyn og dispensasjonssaker)

UTFORDRINGER

Kommuneplanlegging

Kommunedelplan for Øyer sør ble igangsatt i 2015. Dette er et viktig plandokument for videre utvikling av Øyer kommune. I 2018 er det igjen omtrent én stilling som skal dekke all kommunal planlegging. Svartjeneste for publikum må opprettholdes, dette har vist seg i å være mer omfattende enn tidligere anslått. Det vil derfor i 2018 ikke være rom for mer enn arbeid med kommunedelplan Øyer Sør. For å kunne gjennomføre andre kommunale planoppgaver som er vedtatt i gjeldende planstrategi er det lagt inn økte midler i 2018. Arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyse prioriteres.

Retting av kartverk

Oppmålingsavdelingen har et betydelig antall saker i forhold til matrikkelføring av veier (gis gårds- og bruksnummer), oppretting av feil og manglende matrikkelføring av andre eiendommer fra gammelt av. Tilsyn fra Statens kartverk høsten 2014 har påpekt avvik og pålagt retting. Dette er arbeid som

ikke kan dekkes av selvkostområdet og vil kreve i alt ca 2 årsverk. Virksomheten har ikke hatt ressurs-er til dette arbeidet og feil i kartgrunnlaget medfører store ulemper for saksbehandlere og hindrer effektiv saksbehandling. Det vil være store gevinster å hente ved å gjennomføre et prosjekt med retting av kartgrunnlaget. Retting er startet i 2017 og gjennomføres innen 2019. Det er kommet 250.000 kr i skjønnsmidler fra fylkesmannen i 2017, og det søkes om ytterligere midler for 2018.

Økonomiske rammer til drift og vedlikehold

Vedlikehold: Det må legges vekt på forebyggende og planlagt vedlikehold, istedenfor «brannslukking» slik det for en stor del i dag. Forutsigbarhet med hensyn til økonomiske rammer vil bidra til mere langsiktig forvaltning av alle kommunale bygg og anlegg/veger. Rammene for vedlikehold bør økes. Vedlikeholdsplanene ajourholdes og prioriterte tiltak gjennomføres. Godt vedlikeholdte bygninger gir bedre inneklima og arbeidsmiljø, noe som igjen bidrar til redusert sykefravær og større arbeidsglede.

PRIORITERTE TILTAK OG AKTIVITETER

- Arbeidet med kommunedelplan for Øyer Sør fortsetter.
- Retaksering av grunnlag for eiendomsskatt ferdigstilles.
- Prosjekt «Riktig kartgrunnlag for effektive tjenester» videreføres.
- Arbeidet med kommunedelplan for vann og avløp startes opp.
- Kommunedelplan for klima og energi utarbeides
- Kommunedelplan for trafiksikkerhet utarbeides
- Risiko og sårbarhetsanalyse utarbeides.
- Felles boligkontor opprettes i enhet Eiendom og Anlegg
- Livsløpsperspektiv i planlegging av investeringer og drift
 - Arealeffektivisering
 - FDV – planer (forvaltning, drift og vedlikehold)
 - Energi, operative tjenester/drift; renhold, vaktmester
 - Brannstrategiplaner

POLITISK STYRING OG ADMINISTRASJON

	2018	2017	2016
<i>Nettoramme</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>	<i>Opprinnelig budsjett</i>
Politisk styring og administrasjon	17 996	18 030	17 535
Antall årsverk	10,2	8,3	9,3
Antall ansatte	11	9	10
Utgifter til politisk styring	15,2 %	14,0 %	14,1 %
Utgifter til revisjon og kontroll	6,2 %	6,1 %	6,2 %

I tillegg til de 10,2 årsverkene lønnes frikjøpte hovedtillitsvalgte under stab, samt 25 % stilling knyttet til administrering av kommunal fakturering.

Både 2016 og 2017 har vært preget av rådmannsbytte og midlertidige endringer i stillinger i rådmannens stab. Fra andre halvår 2017 er alle funksjoner og stillinger besatt.

Rådmannens stab skal ivareta veiledning og kompetanseheving overfor kommunens sektor- og enhetsledere, med hovedfokus i planperioden på økonomi, personalforvaltning og IKT.

VEDLEGG

EIENDOMSSKATT - FRITAKSLISTER

§ 7A – STIFTELSE/INSTITUSJONER

Avt.nr	Gnr	Bnr	Fnr	Snr	Eier	Eiers adresse	Postnr	Poststed	Gjelder
950256	8	79	0	0	Granrudmoen Barnehage Sa	Hjortevegen 48	2 636	ØYER	Granrudmoen barnehage
960503	16	101	1	0	Øyer/tretten Idrettsforening	Øvregate 6B	2 635	TRETEN	Skistadion Mosetertoppen
950922	18	87	0	0	Øyer/tretten Idrettsforening	Øvregate 6B	2 635	TRETEN	Klubbhus - Øyer
955759	59	2	2	0	Øyer/dølen Skytterlag	Hornsjøvegen 58	2 636	ØYER	Skarsmoen skytterbane
952308	102	13	0	0	Øyer/tretten Idrettsforening	Øvregate 6B	2 635	TRETEN	Idrettsplassen Stav
956072	102	42	0	0	Øyer/tretten Idrettsforening	Øvregate 6B	2 635	TRETEN	Idrettsplassen Stav
952342	102	60	0	0	Moksa Kunstverksted Stiftelse	Øyer Kommune	2 636	ØYER	Moksa-Craft
952770	134	2	0	0	Dulven Friluftsbarnhage Sa	Bjørnstadvegen 6	2 635	TRETEN	Dulven barnehage
956732	138	8	1	0	Tretten Skiskytterlag		2 635	TRETEN	Skiskytterhuset Musdalen
953090	155	1	101	0	DNT Lillehammer	Lilletorget 1	2 615	LILLEHAMMER	Hytte Djupslia
953091	155	1	102	0	Øyer Tretten Røde Kors Hjelpekorps	Postboks 25	2 637	Øyer	Hytte Veslesetra S
953131	155	1	142	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Skjelbua
953149	155	1	163	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Oppsynshytte Neråsta
953207	155	1	236	0	Moelv og omegn Jeger- og Fiskerforening	Nordløkken	2 390	MOELV	Hytte - V/Lyngen
953214	155	1	246	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Steinhytta
953215	155	1	247	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Hallandshytta
953217	155	1	249	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Oppsynshytte Bøsetra
953218	155	1	250	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	bulonen
953221	155	1	253	0	DNT Lillehammer	Lilletorget 1	2 615	LILLEHAMMER	Andersonsbua - Lyngen
953430	155	1	511	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Seter Åstdalssetra
953437	155	1	522	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Oppsynshytte Hornsjø
955537	155	1	584	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Liengen (sæter)
953597	155	1	714	0	Øyer Tretten Røde Kors Hjelpekorps	Postboks 25	2 637	ØYER	Nysetervegen
953004	155	1	721	0	Øyer Fjellstyre	Kongsvegen 1646	2 635	TRETEN	Sikbua
960579	155	1	828	0	Øyer Tretten Røde Kors Hjelpekorps	Postboks 25	2 637	ØYER	HOLMSETRA LAGER
958261	155	1	829	0	Øyer Tretten Røde Kors Hjelpekorps	Postboks 25	2 637	ØYER	Kvilebu Pølen/Holmsetra

Rådmannens innstilling, 30. oktober 2017

§ 7A DELVIS – STIFTELSE/INSTITUSJONER

Avt.nr	Gnr	Bnr	Fnr	Snr	Eier	Eiersadresse	Postnr	Poststed	Gjelder
951356	32	20	0	0	Øyer Pinsemenighet	Haugsgutua 5	2636	Øyer	Hååsletta - Tabernakel
958889	97	20	0	0	Tretten Indremisjonsforening	Sør-Trettensvegen 53	2635	Tretten	Misjonshuset på Tretten
952345	102	65	0	0	Stavsplassen SA	Kongsvegen 1632	2635	Tretten	Stav

KOMMUNALE GEBYRER OG BETALINGSSATSER

Gebyrregulativ 2018